

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
5/2020
8. február 2020

Cena 0,60 €

Ludo Stur

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PETER ŠTRELINGER VZDÁVA
HOLD JÁNOVI ČOMAJOVI
Strana 4.

PENZIJNÝ VEK VÁM VYPOČÍTA
DŮCHODKOVÁ KALKULAČKA
Strana 5.

TREBA BOJOVAŤ PROTI
UZURPÁTOROM ŠTÁTOSTI
Strana 6.

Z BANÍCKEJ SLÁVY ZOSTALI
LEN LEGENDY A POVESTI
Strana 8.

AKADEMIK JUR HRONEC
A NEZMAZATELNÉ POSOLSTVÁ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Rešpekt a vzájomná úcta. Ono je to vlastne takmer to isté – vážnosť. Demokracia predpokladá určitú rovnosť medzi hlasujúcimi, teda voličmi. Kto si ctí demokraciu, mal by mať v úcte, a ak aj nie, mal by aspoň rešpektovať i názory tých voličov, ktoré sa na základné potreby spoločnosti pozerajú z iného uhla pohľadu. To nám na Slovensku chýba. Predvolebný čas nikdy nebol priateľskou prechádzkou po nedeľnom korze, ale mal by ho charakterizovať vzájomný rešpekt. Do akej miery sa to darí, vypovedá o úrovni demokracie v štáte, o rešpektovaných pravidlách, o voličoch, občanoch. V tomto nie sme práve majstri, hoci sa mnohí z nás radi a často za majstrov pasujú. V predvolebných dňoch na Slovensku prevláda atmosféra ponižovania, urážania, osočovania, podrazov, nefér praktík, ale aj malomyselných zlomyseľností. To nie je dobre.

Demokratické voľby sú voľby ako výber z ponuky – slobodný výber. Každý volič má právo vybrať si taký subjekt, ktorý považuje za schopný riešiť jeho problémy a zastávať jeho záujmy. Skúsme sa teda rešpektovať, nenapádať a tolerovať. Každý má možnosť vybrať si, subjektov v súťaži o parlamentné zastúpenie ľudu je viac ako dost. S mnohými máme dokonca aj skúsenosti, iné sú nové a prichádzajú so svojou ponukou. Namiesto osobných či stranických animozít sledujeme radšej volebné programy, intelektovú, odbornú úroveň lídrov, kandidátov, ich zábery, ciele. To by mala byť naša prvotná úloha. Možno nastal čas, aby sme sa na Slovensku zaoberali aj systémom výberu našich zástupcov, ale určite je to téma až na čas po vytvorení nového parlamentu a zložení novej vlády.

Hviezdny autor klasickej gréckej filozofie Platón okrem iného napísal: „Len ten môže byť ideálnym vládcom, kto vie v sebe zjednotiť moc a múdrosť. A preto je ideálnou demokraciou vždy vláda len tých najlepších z národa.“ Moc a múdrosť v jednom, nie zloba a nenávisť. Skúsme také spojenie hľadať, a ak sa dá aj nájsť.

Štefan ZLATOŠ

Európa bije na poplach, už čoskoro ju nebude mať kto živiť Pred národným týždňom manželstva na Slovensku

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Na počet obyvateľov má Slovensko najviac pracujúcich v inom štáte zo všetkých krajín Európskej únie. Je to dobre? Čo z toho Slovensko môže získať? Oslabuje nás to? Podľa správy OECD je Slovensko vinou súčasnej štruktúry priemyslu jednou z krajín, ktoré automatizácia ohrozuje najviac. Trvalo nízka pôrodnosť a vyššia stredná dĺžka života menia podobu vekovej pyramídy u nás. Klesá podiel ľudí v produktívnom veku a zároveň rastie relatívny počet osôb v dôchodku. Podiel starších osôb na celkovej populácii sa v nadchádzajúcich desaťročiach výrazne zvýši, keďže väčšia časť generácie, ktorá sa narodila v období populačnej explózie po druhej svetovej vojne, dosiahne dôchodkový vek.

Tento stav následne povedie k zvýšenému zaťaženiu osôb v produktívnom veku, ktoré budú musieť zabezpečiť financovanie sociálnych výdavkov potrebných na celý rad služieb na podporu starnúceho obyvateľstva. Stroje to nedokážu.

■ PRIORITA RODINA

Na Slovensku sa desiateho februára začína Národný týždeň manželstva. „Dôležitým posolstvom Národného týždňa manželstva je myšlienka, že o manželstvo sa treba starať, a súčasne vyzýva manželské dvojice využiť príležitosť posilniť, prehĺbiť, prípadne dať do poriadku svoj vzťah.“ Pripomína to koordinátor kampane Vladimír Sochor. A iba fungujúce hodnotové manželstvo je predpokladom zmeny populačných trendov. Treba si dať pozor na teórie, ktoré hlása napríklad riaditeľ Národného inštitútu pre demografické štúdie (INED) François Héran. „Imigrácia poskytuje značný príspevok k obnoveniu a posilneniu aktívneho obyvateľstva na rôznych úrovniach odbornosti.“ Vynára sa čoraz viac „štúdií“, v ktorých sa jasne tvrdí, že v niektorých krajinách by bez imigrantov ubúdalo obyvateľstvo, keďže počet úmrtí tam prevyšuje počet pôrodov.

■ STARNUTIE OBYVATEĽSTVA

Ide nielen o demografický, ale najmä ekonomický problém. So sebou totiž prináša väčšie výdavky na zdravotnú starostlivosť. Obavy z rastúcich nákladov

predstavila nedávno autorka správy o demografickej budúcnosti Európy francúzska socialistka Françoise Castexová. Obraz možno už blízkej budúcnosti Slovenska je veľmi podobný. V súčasnosti je na Slovensku pomer medzi počtom osôb v produktívnom veku, t. j. pätnásť až šesťdesiatštyri rokov, a počtom osôb v predproduktívnom a v poproduktívnom veku ešte pomerne priaznivý. Ide však o dočasnú situáciu. Do poproduktívneho veku sa dostávajú početné generácie mužov a žien narodených v druhej polovici štyridsiatich rokov a v päťdesiatich rokoch a početné

generácie mužov a žien narodených v sedemdesiatich a osemdesiatich rokoch sa dostanú do veku nad päťdesiat rokov, čím významne narastie počet starších ľudí na trhu práce. Vybrané demografické ukazovatele, ako je index starnutia, index ekonomického zaťaženia a stredná dĺžka života, túto situáciu potvrdzujú. Vychádzajú z Národného programu aktívneho starnutia, Národnej stratégie zamestnanosti v Slovenskej republike a z Indexov vekového zloženia Slovenskej republiky podľa oblastí, krajov, okresov či miest alebo vidieka.

Aj keď Slovensko momentálne ešte patrí skôr k mladším populáciám v európskom priestore, východisková situácia v podobe charakteru vekovej štruktúry ho predurčuje k dynamickému starnutiu v horizonte najbližších desiatich až pätnásť rokov. Slovenská republika by sa tak mohla dostať do pozície jednej z najstarších populácií v Európskej únii. V zahraničí v súčasnosti z najrôznejších dôvodov žije pol druhá milióna Slovákov.

■ POHLADY DO BUDÚCNA

Čo sa týka produktívneho veku, v zahraničí pracujú asi štyri percentá slovenskej disponibilnej pracovnej sily. Rast miezd, znižovanie daní, lepšia správa verejných záležitostí a právnych systémov, modernizácia vzdelávacích systémov, kultúrne prostredie a vládna podpora by mohli spolu vytvoriť mix, ktorý by mohol našich pracovných emigrantov povzbudiť k návratu. „Mzdy v regióne strednej a východnej Európy budú rásť rýchlejšie. To je argument, ktorý môže presvedčiť pracujúcich, aby zostali vo svojich rodných krajinách. Pre nasledujúcich desať rokov je veľmi pravdepodobné, že sa udrží výrazne vyššia miera rastu mzdových nákladov v strednej a vo východnej Európe, nízka miera nezamestnanosti a vysoké tempo rastu HDP,“ konštatuje k tejto téme Mark Robinson, špecialista Colliers International pre prieskum trhu v krajinách strednej a východnej Európy.

3 OTÁZKY PRE:

Štefana PACKU, predsedu poroty literárnej súťaže Pocta Rázusovcom

Z čistého prameňa u Rázusovcov vo Vrbici

• Podpísanie memoranda o spolupráci medzi mestom Liptovský Mikuláš, Spolkom M. Rázusa a Rázusovci klubom spisovateľov v novembri 2017 už teraz znamená prínos pre širší slovenský literárny kontext. Aj minulý týždeň sa v mikulášskej Vrbici uskutočnilo významné medzinárodné literárne podujatie. O čo išlo?

Spomínané subjekty zorganizovali a v piatok 31. januára nimi povorená odborná porota za účasti zástupcov Spolku slovenských spisovateľov z Bratislavy vyhodnotila druhý ročník medzinárodnej literárnej súťaže Pocta Rázusovcom 2019 so slávnostným udelením cien a diplomov a s prezentáciou almanachu zúčastnených autorov Z čistého prameňa. Na programe bola prehliadka expozície Domu Rázusovcov a v kultúrnom programe

sme mohli obdivovať umenie manželov Brunerovcov a speváckej skupiny súboru Dumbier.

• Martin Rázus by bol dozista prevapený, keby videl, koľkých nasledovníkov má on i jeho sestra Mária, ako prekvitá záujem o ich život a dielo, ako tvorivo súčasní autori nadväzujú na podnety veľkých osobností slovenskej literatúry...

Príjemne nás prekvapil nielen rekordný počet súťažiacich (rovná stovka), ale aj vysoká kvalita literárnych príspevkov, ktorých bolo v poézii a próze v oboch vekových kategóriách vyše štyristo. Aj preto sme udelili šestnásť cien a desať čestných uznání.

• Vaše profesionálne, výtvarné, literárne, organizátorské i matičné

aktivity sú všeobecne známe a dlho by sme všetky vymenovali, ako hľadáte na činnosť klubu a súťaž spojenú s menom Rázusovcov?

Uznanie patrí všetkým, čo sa podieľajú na rozvoji literárneho života, aj tým, ktorí našli chuť a odvahu zúčastniť sa na tejto súťaži. V slovenských poetických hniezdach v Podbrezovej, Prešove, Liptovskom Mikuláši, Starej Ľubovni, Jacovciach, pravdaže aj v Česku, potešujúco vyrastajú noví autori. S obdivom som čítal ich príspevky a žasol nad ich talentom, invenciou i pracovitosťou. Som presvedčený, že aj vďaka pedagógom, čo ich vedú, čoskoro osviežia mapu literatúry na Slovensku.

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 6/2020
SI PREČÍTAŤE

■ Sedemdesiata prvá autorská výstava insitného maliara Pavla HAJKA v rodnej Kovačici
■ Publicista a spisovateľ Ján ČOMAJ v spomienkach a hodnoteniach kolegov a čitateľov
■ Archeológovia odpovedajú, kto vraždil pátrov minoritov v obci Rad pri Kráľovskom Chlmci

Združenie slovenských ekonómov si pripomenulo tri desaťročia pôsobenia

Tridsaťročná vojna o štát stále pokračuje

Text a foto: Eva ZELENAYOVÁ

Kým sa členovia Slovenskej ekonomickej spoločnosti – Nezávislého združenia ekonómov Slovenska (SES – NEZES) usilovali o čo najkvalitnejší spôsob transformácie Slovenska po roku 1989, politické reprezentácie sa prejavili skôr voluntaristicky. Jeden z ponovembrových premiérov dokonca napísal knižku pod názvom *Kde je vôľa, tam je cesta*. Vôľa je síce dôležitá pri riadení štátu, ale nie všemocná, konštatovali účastníci konferencie, ktorá sa uskutočnila v Bratislave 29. januára v deň tridsiateho výročia vzniku spoločnosti.

Podobné podujatie by nezaškodilo usporiadať pre predstaviteľov všetkých politických subjektov, kandidujúcich vo voľbách, aby si od renomovaných odborníkov vypočuli, v akom stave sa štát nachádza a čo je nevyhnutné urobiť na jeho záchranu. Lenže to by museli mať záujem chrániť národnostné záujmy, čo sa v prípade progresívnych liberálov nedá očakávať.

■ BILANCIA ČINNOSTI

Konferenciu otvoril predseda rady SES – NEZES Ing. Ladislav Lysák, DrSc. Pripomenul prekážky, aké bolo nevyhnutné prekonať pri zakladaní štátu, na čom mali významný podiel aj členovia spoločnosti. Čomu sa SES –

V minulých dňoch si tri desaťročia pôsobnosti pripomenulo Nezávislé združenie slovenských ekonómov SES – NEZES.

NEZES venovala? Vzdelávaniu, vede, výskumu, štruktúre hospodárstva. No aj pokračovaniu industrializácie Sloven-

ska. Poľnohospodárstvu, keď štátne majetky a JRD boli degradované a z tristošesťdesiatitisíc zamestnancov po roku

1989 zostalo v agrozorte pracovať len desať percent.

SES – NEZES participovala na tvorbe viacerých zákonov. V roku 2012 dosiahla zmenu zákona o ochrane pôdy, ibaže kontrola dodržiavania tohto zákona, aby nám neunikala pôda spod nôh, nejestvuje. V ostatnom čase venuje pozornosť aj demografickým otázkam. „Slovensko bolo vždy zásobárňou ľudských zdrojov,“ povedal poslanec NR SR Anton Hrnko, „čo sa o súčasnosti nedá povedať. Slovensko bolo tiež vždy bohatou krajinou,“ uviedol, „koridorom obchodných ciest a ten, kto ovládal bratislavský kopec, ovládal krajinu.“ Vystríhal pred úvahami, urobiť hlavným mestom Slovenska iné mesto.

■ NEDOBRE REFORMY

Profesor Štefan Luby, DrSc., konštatoval, že vývoj vo vede sa po roku 1989 pribzrdil a vyostril vzťahy. Dodnes sme sa nevyrovnali Západu, aj keď niektorí predpovedali, že sa tak stane o tri až desať rokov. Prispeli k tomu problematické reformy, nezvládnutá privatizácia i pád HTech odvetvia. To je dnes v rukách zahraničných investorov a rozhodne domácu vedu a vývoj nepodporuje. Navyše Európska únia nemá záväznú legislatívu pre vedu a vývoj. Š. Luby sa kriticky vyjadril aj o diplo-

macii, ktorá nepomáha lepšiemu imidžu Slovenska.

■ MÍNUSY ODVETVÍ

Ing. Tibor Mikuš, PhD., sa venoval energetike, ktorá podmieňuje funkčnosť štátu. V roku 1942 boli založené Slovenské elektrárne, v roku 1949 prijatý zákon o Slovenskej energetike, od 1. apríla 1994 malo Slovensko samostatnú elektrizačnú sústavu a v roku 1998 sme dosiahli energetickú sebestačnosť. O desať rokov neskôr sme ju stratili. Podľa Mikuša je nevyhnutné dostavať Mochovce, nový zdroj v Bohuniciach a prečerpávaciu elektrárňu na Iplí. Vidieku a pôde sa venovali profesor Juraj Hraško, DrSc., a Ing. Viliam Oberhauser, CSc. Zdôrazňovali potrebu potravinovej sebestačnosti aj skutočnosť, že pôda nie je tovar. Poľnohospodárstvo, vodné a lesné hospodárstvo poskytovali tovar pre spracovateľské odvetvia. Liberálny koncept zničil spracovateľov a vidiek zostal bez pracovných príležitostí. Obaja vyzvali, aby sa takýto nekoncepcný prístup k spravovaniu štátu stal minulosťou.

Účastníkov rokovania pozdravil aj predseda MS Marián Gešper, ktorý sa okrem iného poďakoval SES – NEZES za pomoc pri zriadení národohospodárskeho odboru Matice slovenskej.

Slovensko má po odchode Veľkej Británie z Únie o europoslankyňu viac Bolo nás trinásť, teraz je nás štrnásť

Ján ČERNÝ – Ilustračné foto: internet

Po odchode Veľkej Británie zo spoločenstva európskych národov nastupuje do europarlamentu slovenská poslankyňa Miriam Lexmann. Mandát jej mal oficiálne začať plynúť prvého februára. Sľub zložil na februárovom plenárnom zasadnutí, ktoré sa začína desiatym februára. Slovenskí europoslanci v Európskom parlamente v súvislosti s ukončením členstva Veľkej Británie v Európskej únii vyslovili spoločný predpoklad, že aj oni sa budú snažiť o to, aby mala Únia s Britániou aj v budúcnosti čo najlepšie vzťahy.

Poslanec Robert Hajšel z frakcie socialistov a demokratov skonštatoval, že v súvislosti s brexitom v europarlamente prevládali viac negatívnejšie emócie, podľa neho sa však treba zamerať na budúcnosť vzájomných vzťahov Únie s Britániou. A snažiť sa o to, aby sa tieto vzťahy zachovali na čo najvyššej úrovni. „To znamená aj zachovanie najvyššieho štandardu práv pre našich občanov v Británii vrátane sociálneho zabezpečenia, aby tam mohli slobodne študovať, podnikáť a pracovať, a to isté platí aj pre Britov v EÚ,“ vysvetlil Robert Hajšel.

Nové vzťahy musia byť nastavené tak, aby boli čo najviac na prospech Slovákov, ktorí žijú, študujú a pracujú v Británii, a tiež na prospech slovenskej ekonomiky. To sa určite netýka iba dohody o voľnom obchode, ale treba sa snažiť aj o nejaký druh asociatívnej dohody. Tým by bola garantovaná doterajšia úroveň sociálnych, ale aj environmentálnych štandardov v Británii. Ministerstvo zahraničných vecí v súvislosti s odchodom Veľkej Británie upozornilo, že občania Slovenskej republiky, ktorí chcú ostať v Spojenom kráľovstve aj po brexite, sa musia zaregistrovať na stránke britskej vlády. To

im ako občanom EÚ garantuje možnosť zotrvať bez ďalších krokov na území Spojeného kráľovstva do 31. decembra 2020.

■ ASOCIAČNÁ DOHODA

Spojené kráľovstvo plánuje od prvého januára 2021 spustiť novú schému pre pobyt migrantov z tretích krajín. Po odchode Británie z EÚ tam bude patriť aj Slovensko. „Občania Slovenskej republiky, ktorí prídu na územie Spojeného kráľovstva s cieľom zamestnať sa po tomto dátume, rovnako ako tí občania Slovenskej republiky, ktorým uplynie platnosť dočasného pobytu,

V laviciach Európskeho parlamentu pribudla Slovensku ešte jedna stolička.

už budú spadať pod nové a zatiaľ neznáme imigračné podmienky Spojeného kráľovstva,“ informoval náš rezort diplomacie vo svojom dokumente.

■ SETTLED STATUS

Slováci, ktorí v Spojenom kráľovstve žili aspoň päť rokov, majú teda stále čas (do konca budúceho roka) na požiadanie o takzvaný „settled status“, aby si ponechali práva, ktoré im dnes prináležia ako občanom EÚ. Môžu tak mať rovnaké možnosti prí-

stupu k zdravotníckej starostlivosti, vzdelávaniu, sociálnym dávkam a dôchodkom ako miestni. Tí, ktorí sú v Británii menej ako päť rokov, môžu požiadať o takzvaný pre-settled status a plné práva získať po dosiahnutí potrebných piatich rokov. Noví prisťahovalci to však budú mať ťažšie ako v minulosti. Vysokoškolskí študenti budú napríklad platiť vyššie školné ako Briti a zrejme nebudú mať možnosť výmenných pobytov typu Erasmus plus.

VŠIMLI SME SI

Národný dobrodinec a prvý matičný predseda Štefan Moyses je pevne spätý so Žiarom nad Hronom (Svätý Kríž), kam sa presťahoval biskupské sídlo z Banskej Bystrice do tamojšieho renesančno-barokového kaštieľa po rozdelení ostrihomskej arcidiecézy. Biskup Moyses tu pôsobil od roka 1851 a tu aj 5. júla 1869 umrel.

Biskup MOYSES by bol rád

Biskupský palác v Žiari nad Hronom bol stopäťdesiat rokov sídlom vysokého kleru – aj biskupa Štefana MOYSESA, prvého predsedu MS.

v primeranom dobovom interiéri slávnostne zasadnutia mestskej samosprávy, rôzne obrady a spoločenské podujatia, sem chcú umiestniť aj galériu známeho inšitného maliara Jula Považana a tiež vytvoriť archeologicko-etnologickú expozíciu. Obnovia aj prístavbu kaštieľa, kde do roka 2022 mienia zriadiť domov pre seniorov. K tomu už možno iba dodať, že biskup Moyses by sa potešil...

Emil SEMANCO – Foto: archív

Na Bratislavskom hrade otvorili unikátnu digitálnu výstavu Kultúrne dedičstvo vo virtuálnej podobe

Ministerka kultúry SR Ľubica Laššáková a generálny riaditeľ Slovenského národného múzea Branislav Panis otvorili minulý týždeň na Bratislavskom hrade digitálnu výstavu, ktorá sa okrem Bratislavy nachádza iba v Soule a Kyjeve. Slovensko sa tak zaradilo medzi tri najmodernejšie krajiny na svete múzejných trendov 21. storočia.

„Otvorením digitálnej výstavy na Bratislavskom hrade sa Slovensko zaradilo medzi štáty s najmodernejšími múzejnými trendmi 21. storočia. Progresívnou formou prezentujeme návštevníkom kultúrne dedičstvo Slovenska prostredníctvom digitálnych technológií. Výstava tohto druhu je iba v Soule a Kyjeve a od dnešného dňa aj v Bratislave. Dôležitým aspektom je aj ich archivácia pre budúce generácie,“ uviedla ministerka Ľubica Laššáková.

Projekt vznikol v spolupráci Ministerstva kultúry SR, Slovenského národného múzea a Národného osvetového centra. Prvá prezentácia digitálnych technológií pre verejnosť bola predstavená na technologickú výstavu IXPO 2019. Hlavným ideovým zámerom takejto výstavy je ukázať návštevníkovi a širokej verejnosti kultúrne dedičstvo atraktívnym digitálnym spôsobom. Najmodernejšie technológie zabezpečia zachovanie výstav alebo expozícií v digitálnom svete aj po ich ukončení vo forme virtuálnych prehľadov. Atraktivita múzejných expozícií prispieje aj k rozšíreniu

ČO INÍ NEPIŠU

Kultúrne dedičstvo, muzeálne predmety a pamiatkové objekty atraktívnym digitálnym spôsobom predstavuje výstava na Bratislavskom hrade, ktorou sa Slovensko zaradilo k trom krajinám na svete zohľadňujúcim najmodernejšie muzeálne trendy.

ďalších múzejných a iných výstav v digitálnom svete.

„Nové technológie postupne, čím ďalej tým viac prenikajú do prostredia múzeí. Nemôžu byť však samoúčelné. Pri ich tvorbe je potrebná veľká miera invencie a originality, rovnako ako aj výskum. Ak budú tieto predpoklady spojené, zaujmú návštevníkov a vhodným spôsobom doplnia naše zbierkové predmety, ktoré sú a navždy aj zostanú ústredným bodom našej činnosti,“ povedal pri tejto príležitosti generálny riaditeľ Slovenského národného múzea Branislav Panis.

Ministerstvo kultúry SR počíta do budúcnosti s rozšírením obsahu týchto riešení, a to najmä spracovaním virtuálnych výstav a expozícií tak, aby sa zachovala ich podoba aj v tejto novej virtuálnej forme. Zaujemca bude môcť priamo v múzeu, doma alebo v škole navštíviť touto formou kultúrnu inštitúciu, čím sa bude zvyšovať aj všeobecný prehľad a informovanosť ľudí.

Michal SITNIK
Foto: TASR

Voliť rozumom, nie emóciami

Ludovít ŠTEVKO

Volby nám klopú na dvere a vraj prichádza čas, keď občan môže všetko zmeniť. Zrazu je prostý občan volič dôležitý pán, uchádzajú sa o jeho hlas všetky politické strany, v úsilí získať si jeho priazeň útočia na jeho emócie, predhávajú sa marketingovou stratégiou pomocou zahraničných poradcov a imidžmejrov. Kto má dostatok peňazí a mediálnej podpory, dokáže namazať aj škrípajúce súkolie predvolebného stroja tak, aby mu prinieslo očakávaný zisk. Žijeme v modernej dobe marketingu, ktorej cieľom je spoznať cieľovú skupinu a pochopiť potreby volebného trhu, potreby zákazníkov, čiže voličov.

Smutné je, ak sa vyšperkovaná predvolebná reklama ukáže po voľbách ako bezcenná jarmočná mačka vo vreci. Ale taký je už osud oklamanej pospolitosti, ktorá sa nechá zmanipulovať prázdnyimi sľubmi. Nuž

čo, mnohí sú chytľaví na sľuby, tak ako na chrípkový vírus, a potom, keď je po všetkom, keď sa spamätajú, aspoň si môžu zanaďovať tak ako pred vyše rokom po komunálnych voľbách v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach či Trnave. A keďže voľby do mestských zastupiteľstiev bývajú predobrazom parlamentných volieb, nezaškodí si pripomenúť, ako sa vyfarbili zvolení primátori po posledných municipiálnych voľbách.

Začneme hlavným mestom. Novozvolený primátor Matúš Vallo, architekt a basgitarista skupiny Para, sa na Námestí SNP pred bratislavskou Starou tržnicou (dnes Námestie 17. novembra) takmer v objatí lídrov progresívnych politických strán Štefunka a Beblavého zastrájal, ako zmení Bratislavu na mesto, v ktorom sa opláti žiť, ako zlepši dopravu atď., atď. Lenže doprava, ktorá je dlhodobou boľavým problémom Bratislavy,

je podľa logiky jeho magistrátu asi to posledné, čo sa vyrieši na spokojnosť obyvateľov. Pán Vallo namiesto toho, aby odbremenil Petržalku od výfukových plynov množstva autobusov a potiahol električkovú trať až na koniec tejto mestskej časti, plánuje

KOMENTÁR

viest električky v pešej zóne popod okná nového SND. Podľa tohto plánovaného projektu zrejme padne za obeť aj fontána s monumentálnou plastikou sochára Alexandra Bilkooviča pred vchodom do divadla. Ale konšelom z radnice sochoborectvo neprekáža, to je také progresívne.

Keď sa nový primátor ujal funkcie, hlavné mesto disponovalo v roku 2019 s rozpočtom tristoosemnať miliónov eur, čo bolo o vyše milióna viac ako za úradovania Ftáčnika v roku 2013. K rozpočtu treba prirá-

tať aj plánovaný úver päťdesiat miliónov a sumu dvadsať miliónov, ktorú Vallovi poskytla vláda na rozvoj mesta. Z toho všetkého vyvstávajú ešte dve naliehavé otázky, prečo pán primátor drasticky zvyšuje dane z nehnuteľností, prečo ťahá peniaze z vreciek obyvateľov, keď jemu mestské zastupiteľstvo odkleplo plat vyše šesťtisíc eur (bez odmien), a prečo navýšil počet zamestnancov magistrátu o štyristo ľudí – 150 na trvalý pracovný pomer a dvestopäťdesiat na dohodu. Najnovšie chce magistrát kúpiť tridsaťosem nových áut za vyše sedemstotisíc eur...

Odstrašujúci prípad pre nitrianskych voličov je župan Marek Hattas, bývalý organizátor protestov Za slušné Slovensko a prevádzkovateľ kuriózneho zábavného Hideparku pod vojenským stanom. Aj tento pán uvoľnil z rozpočtu niekoľko sto miliónov na nové pracovné pozície, aj on podstatne zvýšil dane, a ako býva zvykom neschopných začiatníkov, zrušil hlava-nehlava niektoré zmluvy po svojom predchodcovi. Výsledok nekompetentných rozhodnutí je alarmujúci. Občania píšú premiérovi listy so sťažnosťami, že doteraz nie je dostavaná cesta k fabrike Jaguar Land Rover, čo im veľmi sťažuje dochádzku

do práce. Pes je však zakopaný u primátora Hattasa, nie vo vláde. Štát má pozemky vyvlastnené, má peniaze a mohol by stavať, lenže úrad súčasného primátora zrušil pôvodné rozhodnutia a nechce vydať stavebné povolenie. Komentár je tu zbytočný, krútiť hlavou by mali tí, čo politického aktivistu Hattasa nezodpovedne zvolili do zodpovedného úradu.

Ďalšia „progresívna story“ je ešte trápnejšia. Rodinné primátorské duo z Banskej Bystrice „Ján Lunter & syn“ spôsobilo kolaps dopravy svojou nečinnosťou a neschopnosťou riešiť veci so zmluvným partnerom na vlastnom dvore. Týždeň nepremávali prímestské autobusy SAD Zvolen a podarená dvojica, otec župan a synček podžupan, žiadala predsedu vlády urobiť nápravu. Vefa sa o tom popísalo, ale už menej o tom, že u lunterovcov sa kiskovci a členovia strany Progresívne Slovensko cítili ako doma.

Prikladov zlého riadenia a zadlžovania miest, ale aj enormného zvyšovania platov primátorov by sa našlo na Slovensku oveľa viac. O Košiciach škoda hovoriť. Memento pre voličov parlamentných volieb je napríklad: nedajte sa balať mediami, volte rozumom.

Ďalší Matovič, lenže v sukni

Eva ZELENAYOVÁ

„Danko je hulvát, ministerka Saková je príkladom toho, že nie všetky ženy by mali byť v politike. Pani Saková je v podstate pán Kaliňák v sukni, ktorý chráni tento systém, a Ján Kuciak musel zomrieť práve preto, že si nevykonával jej predošlý šéf, teraz ona, svoju prácu,“ týmito slovami poslankyňa NR SR Jana Cigániková (SaS) znevážila diskusiu na TA 3 o postavení a úlohe žien v politike. Na diskusii sa zúčastnili podpredsedníčka vlády a ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná (SNS), ministerka vnútra Denisa Saková (Smer-SD), nezaradená poslankyňa NR SR Katarína Cséfalvayová a poslankyňa Jana Cigániková (SaS). Práve jej výber do diskusie o prínose žien v politike dehonestoval nielen politiku, ale ženy ako také vôbec. Pred štyrmi rokmi Cigániková po-

užila vo volebnej kampani pikantné fotografie. Na jednej z nich vystavovala svoje nohy obuté do červených lodičiek s červenými nohavičkami stiahnutými do pol lýtok. Na svojej fejsbukovej stránke napísala, že je to protest, lebo dosiaľ si ju nikto nevšim-

POZNÁMKA

mal, takže zvolila takúto formu vtieranania sa do pozornosti voličov. Skončila síce pod čiarou, ale keďže Sulík sa rozhodol pre Európsky parlament, uvoľnilo sa miesto aj pre Cigánikovou. K zvolenej forme kampane sa v tom čase vyjadrili viaceré médiá, lacnú sexistickú reklamu jednoznačne zavrhl.

V deň volieb uplynie sto rokov od prijatia ústavnej listiny Československa, ktorá dala ženám volebné právo. Saková, Matečná i Cséfalvayová

vystupovali kultivovane a skvele reprezentovali ženskú časť spoločnosti v politike. Ako umiernenú, rozvážnu, prístupnú diskutovať o nastolených otázkach. Právý opak toho, čo priniesol do parlamentu Igor Matovič. Od jeho príchodu sa rokovacia sála NR SR zmenila na Hyde Park s vulgárnymi prejavmi a atakmi proti politickým protivníkom. V rokovacej sále sa prestalo diskutovať k navrhovaným zákonom, začalo sa urážať a nadávať kolegom. Politická kultúra spadla na dno morálneho suterénu.

Neraz sme pripomínali univerzálne hodnoty, ktoré propaguje George Soros, širiteľ a cez svoje nadácie aj podporovateľ otvorenej spoločnosti. V jeho knižke Kríza globálneho kapitalizmu vyjadril aj takéto úvahy: „Prečo byť čestným, keď úspech, a nie čestnosť a cnosť si získava úctu ľudí?“ Alebo: „Peniaze

si uzurpujú úlohu skutočnej hodnoty.“ O otvorenej spoločnosti povedal, že „znamená to takmer to isté ako liberálna demokracia“. Dnešné strany tzv. demokratickej opozície a subjekty kumulujúce sa okolo progresívov predstavujú strany s ideologickým základom liberálnej demokracie. Hoci zdôrazňujú svoj neideologický základ, preferovaním istej hodnotovej línie sa jasne začleňujú do systému liberálnej demokracie.

Ak zostaneme pri hodnotovom etalone liberálky Cigánikovej, jej strana SaS za štyri najdôležitejšie opatrenia považuje ratifikáciu Istanbulského dohovoru, rekvalifikáciu držby marihuany a podobné, pre život spoločnosti „fundamentálne“ priority. Cigániková strana významne posunula do popredia kandidátky, takže zrejme ju uznáva za svoju reprezentantku politickej kultúry. Medzi tromi političkami v diskusii na TA 3 bola jasnou outsiderkou a predstaviteľkou žien, ktoré sa skôr vyskytujú pri výpadokoch ciest než v parlamentných laviciach. Demokracia je však aj o tom, že sa niekomu viac páči odvaha stiahnuť si nohavičky do pol lýtok ako distingvovane diskutovať a nachádzať riešenia pre občanov.

SPZOZA OPONY

Rodičia si neraz pripomínali anekdotu z prelomu štyridsiatych a päťdesiatych rokov minulého storočia. Na otázku, ako budú vyzeráť verejné zhromaždenia v budúcnosti, odpoveď znela: na tribúnu vystúpi rečník z exilu a osloví masu po anglicky Ladies and gentlemen a davy zašumia po rusky: sukin syn, rodný jazyk zabyl.

Dlho sa tu viedli spory o tom, kto má pravdu – či Washington a Brusel alebo Moskva. Teraz ide najmä o nové poňatie toho, ako vlastne vznikla druhá svetová vojna. Ide o to, že dlhoročné úsilie európskeho parlamentu napokon vlani v septembri vyvrcholilo rezolúciami, ktoré vlastne hovoria o tom, že nemecko-sovietska dohoda, dohoda medzi Hitlerom a Stalinom, známa ako pakt Ribentrop – Molotov, bola bezprostrednou príčinou vzniku druhej svetovej vojny. To je najnovšia páčivá starosť europarlamentu.

Teda sovietska politika bola najprv páchatelom, Stalin si s Hitlerom rozdelili geopolitické sféry vplyvu, o. i. na úkor Poľ-

ska, ktoré bolo prvou obeťou. V médiách tzv. hlavného prúdu sa už nielen v súvislosti s Poľskom, ale aj s ostatnou strednou Európou slovo oslobodenie dáva do úvodzoviek, teda ide o „oslobodenie“ napríklad Československa.

dlho potom bol zavedený termín oslobodenie a porážka fašizmu.

Ako vždy mali by sme si položiť aj otázku, ako sa to týka nás Slovákov. Sú to dve mená, ktoré by nás mali tak trochu orientovať v celej dlhoročnej skrumáži

brí 1952 obesit', boli jeho výhrady a nesúhlas s paktom Ribentrop – Molotov, teda sovietsko-nemeckou dohodou a následnou rozsiahlou ekonomickou spolupracou ZSSR s nacistickým Nemeckom v rokoch 1939 – 1941. Clementis,

ktorý vo svojom diele vrhá nové svetlo na príčiny Clementisovej justičnej vraždy.

František Šubík, azda známejší pod menom Andrej Žarnov, je úplne iný slovenský osud, ako výrazná osobnosť prvej Slovenskej republiky, člen jej Štátnej rady, ako špičkový patológ bol v Katyni v 1943 a nikdy – ako jediný, nezmenil svoje stanovisko, že tisíce poľských dôstojníkov tam povraždilo sovietske NKVD. Mal o tom prednášky v slovenskom rozhlase a s masovou účasťou publikoval v Redute, ako aj v Sokolovni na Hlbokej, to je dodnes vo filmových archívoch. Nikdy neuznal SNP, bol jednoznačne zástancom slovenskej štátnosti, bol deportovaný, väznený a napokon v roku 1953 v najdramatickejšom úteku tých čias sa preplavil do Rakúska a odtiaľ do USA.

Slovenské osudy nie sú čierno-biele. Prečo by sme mali dnes súhlasiť s tým, že výklad vzniku a konca druhej svetovej vojny je pod diktátom europarlamentu čierno-bielý len preto, že nám nevyhovuje Putin a oslavy sedemdesiateho piateho výročia porážky fašizmu v Európe?

Prečo práve Clementis a Žarnov

Dušan D. KERNÝ

Nikdy predtým sme neboli vystavení takej prudkej nielen mediálnej, ale aj politickej konfrontácii na túto tému. Kritici „bezostyšných, nehanebných putinovských výkladov druhej svetovej vojny“ tvrdia, že konečne sú dejiny postavené z hlavy na nohy, kým pre mnohých je to pravý opak, stávanie dejín, ako sa odohrali na našom území, je postavené na hlavu.

Isteže, dobre sa pamätám, že dlhé roky sa bežne hovorilo o prechode frontu v roku 1945, až

sporov. Jedným je JUDr. Vladimír Clementis, rodák z Tisovca, a druhým MUDr. František Šubík, rodák z Kuklova. Nejde o to, aby sme sa o nich sporili, ale o to, aby ich životné osudy, osudy dvoch vzdelaných Slovákov, výrazných postáv slovenskej inteligencie, pomohli orientovať sa v dejinách, ktoré sa nás osobne dotýkajú, v osudoch, ktoré im poprevracali život naruby.

Pokiaľ ide o Clementisa, trdúje sa, že jednou z príčin, prečo ho priam Stalin nechal v decem-

osobný priateľ a spolubojovník Gustáva Husáka, po Hodžovi prvý Slováč v kresle ministra zahraničných vecí Československa, má pre novinárov osobitný význam. Prelom v mlčaní o tomto komunistovi, ktorého meno (V) tvorilo názov prosovietskej revue DAV, urobil ešte v sedemdesiatych rokoch minulého storočia ako prvý a jediný Drahoš Machala, odštartoval tým istú „glasnosť“, pokiaľ ide o národné témy v slovenskej žurnalistike. V posledných rokoch je to zasa Peter Štrelinger,

SEBAOBRAŇA

Prečo by sme nerobili paniku, keď sa robíť dá? To je jedna z hlavných zásad životaschopnosti bulváru u nás, no, žiaľ, už aj mnohých „mienkotvorných“ médií. Epidémia chrípky, ktorá sa začala v Číne, je dnes vďaka zdrojom panických vyjadrení, konštatovaní, vizii a informácií. Epidemiológovia iba krúčia hlavami – veď „bežná“ chrípka má na mortalitu závažnejšie následky ako koronavírus. Za „smrťiaci“ vírus označujú napríklad ebolu. Dokonca aj SARS (syndróm náhleho zlyhania dýchania), ktorého sme sa obávali pred rokmi, mal vraj nebezpečnejšie následky a okolnosti. Ochrana proti nákaze koronavírusom je úplne totožná ako ochrana proti akýmkoľvek sezónnym chrípkovým vírusom.

Koronapanika

Pri kýchaní alebo kašľaní si rozhodne zakryte ústa a nos do vreckovky alebo obrúška, ktoré často obmieňajte. Ak nemáte vreckovku poruke, pomôžte si ohnutým lakťom, kýchnite alebo zakašľajte do textílie na rukáve alebo do ohnutého lakťa. Papierové vreckovky po použití odhodte do koša. Často, častejšie ako inokedy, si umývajte ruky teplou vodou a mydlom alebo použite alkoholové roztoky na ruky. Vždy si ruky umývajte pred prípravou jedla, pred jedením. Taktiež si ich vždy a dôkladne umyte po cestovaní hromadnými prostriedkami, absolvovaní nákupov, držaní nákupných košíkov alebo vozíkov. Základné pravidlo znie – nikdy nezačínajte jesť skôr, ako si pred jedením neumyjete ruky, špeciálne, ak jedlo konzumujete rukami alebo niekde vo verejnom priestore s použitím toho, čo vám reštauračne zariadenie alebo bufet ponúkajú. Napríklad na stole položené solničky, koreníčky, fľaše s kečupom. V súvislosti so surovým mäsom, s mliekom alebo s vajčkami vyhybajte sa ich konzumácii v surovom alebo nedostatočne tepelne spracovanom stave. Nepožičiavajte si predmety, ktoré sa dostávajú do blízkosti očí, úst a nosa, v súčasnosti je mobilný telefón najviac ohrozený kontamináciou. Vyhnite sa úzkemu kontaktu s každým, kto má horúčku alebo kašeľ. Po kontakte s chorým sa nedotýkajte nosa, úst bez umytia rúk. Ak máte horúčku, kašle alebo máte ťažkosti s dýchaním, nenavštevujte miesta s vysokým výskytom ľudí, nechodte do práce, školy, nepoužívajte hromadné prostriedky. Ak máte dohodnutý termín u lekára na pravidelnú dispenzárnú kontrolu, zmeňte si ho, aby ste nenakazili ostatných v čakárňach a zdravotnícky personál. Vyhľadajte včasnú lekársku pomoc, ak máte ťažkosti. Tie sa prejavujú najmä zvýšenou malátnosťou, stratou výkonu, narastajúcou telesnou teplotou. Po návrate zo zasiahnutých oblastí treba pravidelne kontrolovať svoj zdravotný stav, v prípade klinických príznakov (horúčka, bolesť hrdla, dýchavičnosť) je potrebné vyhľadať lekára a informovať o cestovateľskej anamnéze. Ak je možné, vyhnite sa letiskovým terminálom, obmedzte leteckú dopravu.

A je po panike. Prvoradá je hygiena, zdravá predvídavosť, obmedzenie bežných aktivít na miestach s veľkou koncentráciou ľudí, viac pohybu na čerstvom vzduchu, vetranie interiérov a možno škatulka paralenu alebo aspirínu doma – pre pani náhodu.

(ib)

Ján BLCHÁČ: Ako primátor Liptovského Mikuláša si cením spoluprácu s matičiarmi

Zlaté medaily sú pre najlepších

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

Pre Slovenské národné noviny poskytol rozhovor dlhoročný primátor Liptovského Mikuláša a podporovateľ Matice slovenskej Ján BLCHÁČ. Miestnym matičiarom vytvoril výborné podmienky na fungovanie miestneho odboru a Domu Matice slovenskej. Jeho kladný postoj k národnej ustanovizni môže byť dobrým príkladom aj pre ostatné mestá.

• Funkciu primátora Liptovského Mikuláša zastávate už tretie volebné obdobie. S akými predstavami a plánmi ste nastupovali na túto pozíciu?

Keď som koncom roka 2006 ako mikulášsky rodák so svojím tímom po prvý raz vstupoval do úradu, mali sme odhodlanie urobiť všetko pre to, aby mesto Liptovský Mikuláš nadviazalo aj na dobré tradície z minulosti, ale najmä aby sa čo najlepšie chopilo všetkých príležitostí, ktoré vtedy prichádzali.

• Čo sa za toto obdobie podarilo presadiť?

Myslím si, že sa nám viac-menej podarilo naplniť a presadiť podstatnú časť našich zámerov. Venovali sme naozaj veľa energie každej oblasti. K dispozícii sme mali aj rôzne externé zdroje. Predovšetkým sme si ujasnili, čo chceme robiť. Pomerne slušne sme investovali do rozvoja školstva, kultúry, športu či cestnej infraštruktúry. V oblasti bytovej politiky sme predbehli v počte nájomných bytov aj niekoľko krajských miest. Úspešne sme zrekonštruovali zimný aj futbalový štadión. Ako mesto sme pomohli aj pri výstavbe lodenice. Vďaka našim vodákam sme sa stali mestom olympijských víťazov. Pre budúcich investorov sme vytvorili adekvátne podmienky. Otvorili sme napríklad veľkú obchodnú zónu na Kamenom poli, ktoré bolo dovtedy nevyužívaným územím. V súčasnosti ho využívajú nielen mnohí turisti, ale aj ľudia zo širokého okolia. Zamestnaných je tam takmer tisíc ľudí. Určitým spôsobom je to aj výhoda pre budúcnosť. Tým, že sa nabaľuje jedna investícia na druhú, automaticky prichádzajú ďalší investori. Veľa súkromného kapitálu sa investovalo aj do zdravotníckych služieb. Som rád, že sa naše pôvodné plány sociálno-hospodárskeho rozvoja postupne naplňujú. Myslím

Primátor Liptovského Mikuláša Ján BLCHÁČ stojí na čele mesta tretie volebné obdobie a za ten čas vytvoril pre činnosť Matice slovenskej veľmi dobré podmienky, o čom svedčí aj Zlatá medaila ustanovizne a rovnako aj Zlatá medaila mesta pre Maticu slovenskú.

si, že v niektorých oblastiach sme dokonca prekročili naše pôvodné očakávania.

• Región Liptova vďaka bohatému prírodnému a kultúrnemu potenciálu dlhodobo navštevuje obrovský počet domácich a zahraničných turistov. Aké opatrenia ste prijali v oblasti rozvoja cestovného ruchu?

V čase, keď ešte neexistovala nijaká legislatíva o podpore cestovného ruchu, sme zorganizovali a vytvorili v spolupráci miest Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok a Ružomberok a štyroch hlavných hráčov v oblasti cestovného ruchu (dva akvaparky Liptovský Mikuláš, Bešeňová a dva skiparky Jasná, Ružomberok) spoločnú štruktúru Klaster Liptov, do ktorej postupne pribúdali aj ďalší členovia. Ako prví sme začali so systematickým rozvojom destinačného manažmentu. Zaviedli sme liptovskú regionálnu kartu a centrálny rezervačný

systém. Dodnes sme vzorom pre ostatné regióny. Výsledkom bola postupne sa zvyšujúca návštevnosť Liptova. Dnes už naozaj môžeme konštatovať, že po hlavnom meste Bratislave sme druhým najnavštevovanejším regiónom. Využívame pritom prírodné podmienky, ktoré máme. Motivujeme investorov v tejto oblasti. Výsledkom toho je aj skutočnosť, že čoraz viac ľudí uvažuje o tom, že sa tu skôr či neskôr usadí. To sa následne odrazí aj vo výške našich príjmov. Pomáhajú nám aj určité opatrenia štátu, ako sú rekreačné poukazy. Problémy s takzvaným čiernym ubytovaním postupne odbúravame. Vyšší výber z ubytovacej dane sa automaticky premietne do vyšších výdavkov pre rozvoj cestovného ruchu.

• V Liptovskom Mikuláši sa udialo mnoho významných historických udalostí. Venujete im zo strany mesta patričnú pozornosť?

Áno. Pred starou farou si pravidelne pripomíname Žiadosti slovenského národa z roka 1848. Túto významnú udalosť sme si ako mesto uctili pomenovaním jedného z našich námestí na Námestie Žiadosti slovenského národa. Nezabúdame pritom ani na Juraja Jánošíka. Napriek tomu, že sme ho ako mesto odsúdili a popravili, požiadali sme Terchovčanov o odpustenie. Na základe toho sa naše samosprávy stali partnermi. Pravidelne sa navštevujeme a vzájomne podporujeme naše aktivity. Sme zvlášť hrdí na prvomájovú Mikulášsku rezolúciu z roka 1918. Pred dvoma rokmi sme si pripomínali sté výročie tohto pozoruhodného aktu, ktorý tu v Liptovskom Mikuláši predznamenal vznik Česko-Slovenska a aj dnešného Slovenska. Zo strany mesta venujeme pozornosť našim významným rodákam a osobnostiam, ktoré nejakým spôsobom formovali naše dejiny. Každý rok je zasvätený známej osobnosti. Minulý rok to bol profesor Aurel Stodola. Tento rok vzdáme úctu Gašparovi Fejérpatakymu-Belopotockému. Zhodou okolností je aj celoštátne vyhlásený rok divadla, pretože pred sto rokmi vzniklo Slovenské národné divadlo. Belopotocký v Liptovskom Mikuláši zorganizoval prvé ochotnícke divadelné predstavenie a inicioval vznik prvej slovenskej verejnej knižnice na území dnešného Slovenska. Prostredníctvom atraktívne stvárnených podujatí, ktoré sa k osobnostiam viažu, sa usilujeme osloviť najmä mladú generáciu.

• V jeseni minulého roka sa vo vašom meste uskutočnil snem Matice slovenskej. Ako hodnotíte vzájomnú spoluprácu s touto ustanovizňou?

Mesto Liptovský Mikuláš je nositeľom zlatej medaily Matice slovenskej, pretože sme pred desiatimi rokmi vytvorili výborné podmienky na fungovanie miestneho odboru a Domu Matice slovenskej. V jubilejnom roku oživotvorenia Matice slovenskej sme zase my udelili Matici slovenskej medailu mesta Liptovský Mikuláš. Ako primátor si veľmi vážim, že sa navzájom podporujeme. Vychádza to úplne z podstaty mesta Liptovský Mikuláš, kde tieto tradície sú a my ich chceme udržiavať, pripomínať si a rozvíjať. Držíme matičiarom palce v ich ďalšej činnosti.

O ČOM JE REČ

Bol som si takmer istý, že Jano Čomaj je nesmrteľný. O vyše desať rokov starší odo mňa, no vždy som mu tak trochu závidel jeho neobyčajnú húževnatosť a pracovitnosť. Ešte deň pred Štedrým dňom sme si priali k Vianociam. Janko mi napísal: „Mňa pustili na pár dní z nemocnice, 7. januára ma majú operovať. V Onkologickom ústave Sv. Alžbety ma dvakrát vyšetrovali, ale báli sa ísť na to... Tak sa na to podujal doc. Tomka, primár kliniky cievej chirurgie, inak brat toho JUDr. Tomku, čo nám vyhral Gabčíkovo pred 25 rokmi na súde v Haagu. Držte palce, aby bol aj tento Tomka rovnako úspešný!“

Žiaľ, osud bol v jeho prípade nemilosrdný. Darmo sme sa modlili, darmo sme mu držali palce. Jeho stav sa natoľko zhoršil, že ho už nemohli operovať. Pišem tieto riadky dva dni pred rozlúčkou s ním v bratislavskom krematóriu. Odišiel fantastický spisovateľ a novinár, veľkolepý umelec a človek. Jeho knihy vychádzali takmer rok čo rok. Mal neuveriteľný talent dostať sa ľudom pod kožu, vcítiť sa do ich myslenia, tak vznikli jeho neopakovateľné biografie o umelcoch: Spomínanie bez konca (o sochárovi

a medailérovi Wiliamovi Schiffetrovi), o majstrovi keramikárovi Ignácovi Bizmayerovi (Hlina ako osud), o sochárovi Tiborovi Bartfayovi, Fenomén Zamarovský, Návraty Arpáda Račka, Spomienky herečky Evy Kristinovej, Mág z Očovej (primáš Berky-Mrenica), Štefan Kvietik (Život bez opony), Životný príbeh fotografa Neheru, Architekt Svetko, Knieža

šéfredaktora Janko Čomaj rozumel novinárskemu remeslu ako málokto, vedel vždy poradiť, mal nos na zaujímavé témy.

My mladší sme obdivovali jeho cit pre jazyk, pre výstavbu príbehu. Spomínam na spoločné chvíle v redakcii, na hodiny, čo sme spolu presedeli pri búrlivých diskusiách. Mali sme v našom denníku veľké vzory: popri Čoma-

Fenomén Ján Čomaj

Peter ŠTRELINGER

Matúš (o historikovi Matúšovi Kučerovi). Možno som na niektorú knihu zabudol. No nijaký autor sa v tejto oblasti nemôže vyrovnáť Janovi Čomajovi. Patril k nezbudnuteľnej generácii reportérov denníka Smena (Gavril Gryzlov, Vladimír Ferko, Slavo Kalný, Ján Smolec, Milan Vároš). Okupácia vojsk v roku 1968 násilne prerušila a zlikvidovala týchto vynikajúcich novinárov a poslala ich z novín do výroby. Do médií sa vrátili až po roku 1989. Mal som tú česť byť jeho kolegom v denníku Slovenská republika, kde bol mojím šéfom – vo funkcii zástupcu

jovi ďalším zástupcom šéfredaktora bol Roman Kaliský a noviny viedol Ján Smolec. Bola to teda hviezdna trojka. Oplyvňovali sme verejnú mienku na Slovensku. Myslím si, že naše noviny aj vďaka Janovi Čomajovi urobili veľa pozitívneho pre našu vlasť hneď po vzniku Slovenskej republiky. Bolo treba brániť našu zvrchovanosť, vysvetľovať pochybovačom, odmietať tých, čo samostatný štát nechceli. Verím, že sa nám to darilo. Rád spomínam na toto obdobie, čas nemožno vrátiť späť. Žiaľ, denník Slovenská republika napokon zanikol, tak

ako skončila i Smena a Národná obroda, kde bol Ján Čomaj na ziadatku deväťdesiatych rokov riaditeľom. Naše cestičky sa na chvíľu rozišli, Janko Čomaj odišiel síce do dôchodku, no naplno sa pustil do literárnej tvorby. Jeho hviezdne umelecké chvíle prišli práve pri písaní životopisov. Viackrát som s ním bol v Trnave u sochára a medailéra Wilka Schiffera, žiaka veľkého chorvátskeho sochára Meštroviča, na ktorého spomienkach Jano Čomaj pracoval. Vydavateľstvo Perfekt v Čomajovi našlo priamo svojho dvorného autora. Nádherné tvoriť okamihy sme zažili aj v ateliéri u sochára Bartfaya, majstra nad majstrov, obdivovateľa krásnych žien. Tých osobných biografii, ktoré sa zrodili z pera Jána Čomaja, je nesmierne veľa. Nerád by som vynechal Ignáca Bizmayera, kniha o ňom patrí medzi skvosty, či profesora Matúša Kučeru a Zamarovského. Keď som začal po roku 2000 pracovať v Slovenskom rozhlasu, obrátil som sa aj na Janka Čomaja. Tak v našej spolupráci vznikol veľký a úspešný projekt Teroristi sveta, zložený zo štrnástich hodinových častí. Pravda, aj ďalšie umelecké rozhlasové pásma, ktoré napísal, ba aj moderoval Ján Čomaj. Stratili sme v ňom jednu z veľkých osobností. Česť jeho pamiatke!

Čo všetko sa udialo v slovenskom zdravotníctve v roku 2019 Jediným riešením je komplexná reforma

Eva SISKOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Podľa Ústavy SR je štát povinný poskytovať občanom Slovenska bezplatnú zdravotnú starostlivosť. Aká je však realita? Ak vychádzame z Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky pre oblasť zdravotníctva, štát zabezpečuje a poskytuje vo verejnom a hospodárskom záujme na základe verejného zdravotného poistenia bezplatnú zdravotnú starostlivosť, ktorej rozsah je nevyhnutný na poskytnutie takej zdravotnej starostlivosti, ktorá vedie k záchrane života, vyliečeniu choroby, zabráneniu vzniku závažných zdravotných komplikácií, zabráneniu zhoršenia závažnosti choroby alebo jej prechodu do chronického štádia, účinnej prevencii, zisteniu choroby, zmierneniu prejavu chorôb, ako aj iných nevyhnutných výkonov, ktoré súvisia s poskytovaním takejto zdravotnej starostlivosti.

Rok 2019 v zdravotníctve nemôžeme hodnotiť jednoznačne, keďže za posledné roky sa na ministerskej stoličke vystriedali dvaja ministri. Jeden prišiel zo Slovenskej pošty a druhá ministerka sústredila svoju pozornosť najmä na nemocnice. Bolo to obdobie premárnených príležitostí. Ani jeden už ministrom nie je. A čo je zvlášť zaujímavé, súhlasili, že funkciu ministra prevzmu za stranu SMER-SD. A napokon vyhlasovali, že boli nezávislí, nestraniční. Najst' konsenzus so všetkými lekármi a s odborníkmi na medicínu a zdravotnícku techniku je mimoriadne náročný proces. Nie vždy boli všetky strany spokojné. Samotný rezort naplnili viac odborníkmi z oblasti ekonómie ako medicíny. Zrejme už dávno začalo platiť to známe, že každý všetkému rozumie, len musí mať dobré miesto „pod slnkom“. Preto rezort prechádzal, a zrejme aj bude prechádzať pravidelnými zmenami podľa zástavy, ktorá bude viať nad samotným ministerstvom.

■ ČOSI SA POHLO

Predsa len si môžeme zopakovať niekoľko zmien a krokov, ktoré realizoval tento rezort: nastavova-

nie pravidiel v rámci centrálného zaobstarávania, v logistike nemocníc či samotnom oddelení. Rok už funguje elektronické zdravotníctvo. Lekár nahlási recept a lekárne ho vydá. Z pohľadu pacienta je to pohodlné. Elektronická forma zdravotnej dokumentácie však naďalej pokrýva, často nefunguje na sto percent. Záznamy by sa mali zapisovať do systému rovnako, ako aj žiadosti týkajúce sa laboratórnych vyšetrení. Rezort zdravotníctva stále nezačal zavádzať jednotné

štandardné postupy pri konkrétnej diagnóze. Prvé špecializácie mali mať zavedené manuály už v prvom štvrtroku 2018. Dodnes sa nič nezrealizovalo.

■ NEMÁME LEKÁROV

Rok 2019 priniesol nedostatok lekárov, zdravotných sestier a pomocného personálu. Poslednej ministerke sa nepodarilo zastabilizovať zdravotnícky personál v nemocniciach, ako aj v ambulanciách primárnej a špecializovanej zdravotnej starostlivosti.

Najväčší deficit a očakávania sú z pohľadu riešenia najpálčivejších problémov v oblasti zabezpečovania dostatku kvalifikovaných odborníkov. Nedostatok lekárov na Slovensku, ich preťaženie, keď človek vyhorí, treba riešiť urgentne, razantnejšie a celoplošne. Rezidentský program sústredený len na všeobecných lekárov pre deti a dorast a všeobecných lekárov pre dospelých nestačí. Nezanedbateľné je celospoločenské pozitívne vnímanie výkonu lekárskeho povolania na Slovensku. Aj v iných krajinách majú v tejto oblasti mnohé problémy. Svetová lekárska asociácia preto v októbri 2017 prijala inovovanú verziu Sľubu lekára. Okrem iného sa v ňom píše, že lekári musia dbať aj o seba, o vlastné zdravie a schopnosti, aby mohli poskytovať zdravotnú starostlivosť pacientom na čo najvyššej úrovni.

■ KONIEC STRATIFIKÁCIE

Otázny je aj nový návrh strany SMER-SD, ktorá na svojej programovej konferencii 18. januára 2020 uvažuje, aby lekári, ktorí po vysokej škole opustia Slovensko, boli povinní štátu zaplatiť „školné“ vo výške päťdesiatpäťtisíc eur. Študenti pôjdu študovať do iných krajín. Taktiež sa dodnes neriešila kontrola a efektívne využívanie finančných prostriedkov. Je chybou, že ako „pštroš do piesku“ si Slovenská lekárska komora (SLK) strčila svoju hlavu a počas rokov nekonfrontovala svoje názory a nespokojnosť s prácou ministerstva, až dnes mesiac pred voľbami dáva to na známosť.

Ďalší výrazný problém uplynulého roka bola stratifikácia nemocníc. Namiesto serióznej diskusie sa z nej stal politický boj ministerky proti strane SMER-SD, ktorá ju nominovala. Stratifikácia sa skončila v šuplíku. Uvidíme, či ho budúca vláda otvorí a či konečne zrealizuje komplexnú reformu, ktorú zdravotníctvo potrebuje ako soľ.

Sociálne opatrenia vlády sa vlni zamerali aj na zlepšenie života dôchodcov Penzijný vek vypočíta dôchodková kalkulačka

Róbert HÖLCZ – Foto: Štefan KAČENA

V minulom roku bola sociálna politika vlády viac štedrá k dôchodcom. Tí si na Vianoce prílepšili. Ak totiž dostávali penziu len na úrovni životného minima, mohli sa tešiť z maximálneho vianočného príspevku dvesto eur a súčasne sa zvýšila aj hranica nároku na príspevok na sumu 658,50 eura. Najnižšia suma vyplateného príspevku bola trinásť eur. Počet penzistov, ktorým vlni vyplátili vianočný príspevok, sa zvýšil v porovnaní s rokom 2018 na stodvadsaťtisíc.

Aký bude tohtoročný vianočný príspevok, to teraz nevie povedať nikto, keďže v hospodárení v Sociálnej poisťovni sa v tomto roku už počíta s deficitným rozpočtom. Pokiaľ ide o tohtoročnú vekovú hranicu nároku na penziu, tak podľa

ústavným zákonom dôchodkový vek zastropovaný na šesťdesiatštyri rokov.

Od januára tohto roka sa mení vzorec na výpočet minimálneho dôchodku, čo pocíti vyše dvestosedemdesiat tisíc penzistov

dvoch rokov, ktorý predstavuje pre tento rok sumu 334,30 eura. Na získanie minimálneho dôchodku bude mať nárok dôchodca, ktorý bol minimálne tridsať rokov dôchodkovo poistený a špeciálnejší dôchodok vrátane ostatných

je obdobie dlhšie, tým je vyšší aj minimálny dôchodok. Mechanizmus výpočtu minimálneho dôchodku je viac solidárny ako zásluhový, keďže sa pri výpočte minimálneho dôchodku nerespektuje objem peňazí odvodených dôchodcom do penzijných fondov, čo vyvoláva oprávnenú diskusiu. Problémom ako vždy môžu byť peniaze, keďže sa od tohto roka počítalo so sumou deväťdesiatšesť milión eur na vyplatenie minimálnych dôchodkov, napokon to bude stať takmer stopäťdesiat miliónov eur.

■ VIAC SOLIDÁRNOSTI

Ako sa teda budú správať budúci dôchodcovia s nízkymi príjmami, či nezačnú už dnes optimalizovať svoje odvody do sociálnych fondov, si počkajme. Môžu totiž stratiť motiváciu prispievať čo najviac, keďže tento spôsob výpočtu minimálneho dôchodku nezohľadňuje sumu odvodov, ale len minimálny počet rokov platenia dôchodkového poistenia. Zákonnodarca však nedá na špekulácie, ale vychádza z toho, že kedysi boli zárobky nízke, a ak dnešný dôchodca bol minimálne tridsať rokov dôchodkovo poistený, vo väčšine si zaslúži participovať viac na terajších hospodárskych výsledkoch slovenskej ekonomiky, s čím nemožno nesúhlasit.

POZNÁMKA

Spoločným znakom všetkých strán tzv. demokratickej opozície je jasné vymedzenie voči Smeru-SD, SNS, Vlasti a kotlebovcov. Nespokojným voličom opakovane sľubujú, že len oni dokážu na Slovensku zabezpečiť dlhočakávaný blahobyt a vrátiť ho naspäť do rúk občanov. Súčasnej vládnej koalícii vyčítajú zlyhanie právneho štátu, prevládajúcu korupciu, klientelizmus a nefunkčnosť súdneho systému. Nie je to však pravda. Napriek mnohým nedostatkom sme stále funkčným a demokratickým štátom. Zosadenie vládneho Smeru-SD je jediným spoločným cieľom, na ktorom sa neschopná a ideologicky rozdrobená „demokratická“ opozícia vedela doteraz zhodnúť.

Nejednotná opozícia

Dokážu však opozičné strany po voľbách vytvoriť stabilnú vládnú koalíciu? Z úst predstaviteľov strán Progresívne Slovensko a Spolu sme niekoľkokrát mohli počuť, ako tvrdo a nekompromisne sú pripravení presadzovať registrované partnerstvá, manželstvá pre páry rovnakého pohlavia či adopcie detí homosexuálmi. Naopak konzervatívne Kresťanskodemokratické hnutie chce za každú cenu chrániť tradičnú rodinu. Hodnotové trenice medzi konzervatívami a liberálmi by časom vyvolali vážnu koalíčnú krízu. V záujme jej zachovania by niektorá zo strán musela ustúpiť zo svojich požiadaviek a zahlasovať v prospech koalíčného partnera, aj keď by ustúpila zo svojich ideových pozícií. Takýto scenár dokonale využíva vo svojej volebnej kampani predseda Obyčajných ľudí Igor Matovič. Lídrovi kresťanských demokratov Alojzovi Hlinovi niekoľkokrát vyčítal, že v záujme vstupu do vlády je ochotný oklamať svojich voličov. Matovičovmu hnutiu týmto spôsobom pomáhajú bývalí členovia KDH na čele s bývalou europoslankyňou Annou Záborskou. Obyčajní ľudia nie sú pochuti však ostatným opozičným stranám. Dúfajú, že prípadná povolebná vládna koalícia nebude stáť na hlasoch poslancov Obyčajných ľudí. Podobný postoj majú aj k hnutiu SME-RODINA Borisa Kollára. Igor Matovič a Boris Kollár niekoľkokrát ubezpečovali voličov súčasnej vládnej koalície, že zachovajú všetky sociálne programy prijaté Smerom-SD. S týmto však určite nebude súhlasiť predseda oklieštenej Slobody a Solidarity Richard Sulík, ktorý má vo svojom pravico-vo-mo programy zníženie štátnych výdavkov vo všetkých oblastiach. Niektorí opoziční politici majú problém aj s trestne stíhaným exprezidentom Andrejom Kiskom. Obávajú sa, že ako člen exekutívy by mohol vo svoj prospech ovplyvňovať orgány činné v trestnom konaní. Hodnotové a osobnostné animozity budú problémom vytvorenia funkčnej koalície zo súčasných strán politickej opozície. To je fakt. V ich neprospech hrá aj stále rastúca podpora antisystémovej a radikálnej politickej strany Kotlebovci-Ludová strana naše Slovensko. Ak sa po voľbách stanú najsilnejšou stranou, koalíčne a opozičné strany budú musieť hľadať spoločný kompromis a vytvoriť spoločnú vládnú koalíciu. Takýto scenár očakáva len málokto. Je však reálny. Aj keď je predseda R. Fico pre opozíciu absolútne neprijateľný, líder kandidátky P. Pellegrini áno. Začína sa povrávať o možnom rozdelení strany Smeru po voľbách...

Matej MINDÁR

FINANČNÝ SERVIS

zákona platného od prvého januára 2020 je dôchodkový vek stanovený v tabuľke. Už teda neplatí „dôchodkový automat“ predĺžovania veku nároku na odchod do dôchodku v závislosti od priemerneho veku dožitia.

■ POMÔŽE KALKULAČKA

Sociálna poisťovňa pripravila tiež kalkulačku na určenie dôchodkového veku, ktorá je prístupná na jej webovej stránke socioist.sk. Po vyplnení budúceho dôchodcovia a dôchodkyni povie, kedy podľa počtu vychovaných detí, čo sa týka nielen žien, ale aj mužov, môžu pobrať penziu. Nárok na penziu pozná výnimky pri celom rade profesií, ako sú baník, hutník, kováč, chemik a pod. V tomto roku Sociálna poisťovňa prepočíta dôchodky žien, ktoré išli do predčasného dôchodku, pri výpočte ktorého im nebol zohľadnený počet vychovaných detí. Ten sa im tak po prepočte zvýši. Pre poriadok vecí si pripomeňme, že od 1. 7. 2019 je

Slovenskí dôchodcovia oceňujú sociálne opatrenia vlády od stabilizovania veku odchodu do dôchodku cez jeho neustále zvyšovanie, a tiež aj cestovanie zadarmo.

tov. Už nebude ako doteraz viazaný na životné minimum vo výške stotridsaťšesť percent, ale na priemernú mzdu. Parlament v závere minulého roka schválil minimálnu hranicu dôchodku vo výške tridsaťtri percent z priemernej mzdy pred

dôchodkových dávok, kam patrí aj vdovecký a vdovský dôchodok, bol nižší ako teraz stanovený minimálny dôchodok. Strop minimálneho dôchodku nie je stanovený, závisí totiž od počtu rokov dôchodkového poistenia. Čím

Peter ŠVEC pilotoval migy, lieta na boeingoch, dával krídla samostatnému štátu

Je čestné bojovať proti uzurpátorom štátnosti

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: TASR a Štefan KAČENA

V roku 1984 absolvoval Vysokú vojenskú leteckú školu v Košiciach. Pred jej zánikom ju zachránil transformáciou na civilnú fakultu Technickej univerzity v Košiciach. Je absolvent dvoch prestížnych britských vojenských akadémií. V roku 1995 ako jedinému Slovákov v histórii mu bol po absolvovaní Veliteľského a štábného kurzu pozemných síl v Štábnej akadémii v Camberley priznaný uznávaný certifikát a oprávnenie uvádzať si titul p. s. c. V roku 1999 absolvoval najvyššie strategické vzdelanie v odbore vyšší manažment a medzinárodné štúdie na Kráľovskej akadémii obranných štúdií (RCDS) v Londýne. Aktuálne pôsobí ako kapitán a inšpektor linkových preskúšaní Boeingu 737 v nízkonákladových aerolíniách. Je iniciátor a signatár dokumentu Nitrianska deklarácia, ktorou vyjadril svoj pohľad na súčasnosť. Nezávislý bezpečnostno-vojenský analytik, expert na letovú bezpečnosť Ing. Peter ŠVEC, p. s. c., RCDS, plk. gšt. v. v.

• V novembri 1992 ste boli poslancom Snemovne národov ČSFR za SNS a hlasovali ste za jej ústavné rozdelenie na Slovenskú a Českú republiku. Išlo o akt historického významu. Aký ste mali z toho pocit?

Mal som rovnaký pocit, aký mali všetci historickí osloboditelia národov spod akéhokoľvek koloniálneho jarma. Od Indie cez Pobaltie, Afriku až po Latinskú Ameriku. Pre nijaký štátotvorný národ neexistuje dôležitejšia udalosť ako získanie štátnosti. Osobne zásadne nehovorím o rozdelení, ale o osamostatnení. Keď bolo „manželstvo“ uzatvorené nelegitímne, pod stalinským nátlakom a arbitrážnym rozhodnutím, tam nemohol byť rozvod. Mohol to byť len odchod z nelegitímneho zväzku, a je mi naozaj jedno, že veľká časť ľudí to nechápe. V tom čase som bol formujúci sa stratég a geopolitik pod dozorom špičkových tútorov, akým bol neskorší generál Ján Repaský alebo podpredseda SNS Ing. Jozef Horský. Už vtedy som štátnosť posudzoval cez prizmu dlhodobého, teda strategického hľadiska prežitia nášho národa. Pre národ nie je ani v súčasnosti nič dôležitejšie než udržanie a posilňovanie svojej štátnosti. Dnes to pod tlakom uzurpátorov z EÚ chápe aj veľká časť českého národa. Už dostala možnosť pochopiť, čo to znamená byť nacionalistami. A aké čestné, krásne a úžasné je bojovať proti uzurpátorom štátnosti, čiže proti nacistom. Nebojme sa ich takto nazývať, vôbec to nie je prehnaný pohľad.

• Lenže zrušením spoločného štátu Slovákov a Čechov ste si tiež zrušili posty poslancov. Čo ste robili po prvom januári 1993? Neofutovali ste, že ste si zmarili svoju politickú kariéru?

Mal som veľmi jasný program: Buď budem poslancom dočasného FZ, alebo dočasným poslancom FZ. Svoj program som splnil. Vrátil som sa späť do armády. Tentoraz našej slovenskej, nielen „aj slovenskej“. Česko-Slovensko nebol spoločný štát. Bol to český štát s kolóniou. Protizákonne som bol ustanovený na nižšie miesto ako to, z ktorého som odchádzal. Vzhľadom na veľmi nešťastné personálne obsadenie vysokých funkcií v rezorte obrany som prvé dva roky nemal na ružiaci ustlané. Ale ani na sekundu som nefutoval zrušenie mojich výhod. Lebo išlo o náš štát, o náš národ, o našu budúcnosť, o naše prežitie. Vôbec to nehovorím s pátosom. Orgán, do ktorého som bol zvolený, bol nepotrebný. Nie všetci kolegovia to tak chápali. Je na škodu, že naše vtedajšie politické vedenie nenašlo spôsob, ako umožniť všetkým zachovanie výhod, povedzme dočasnou komorou do nasledujúcich národných volieb. Rozhodnutie vo FZ viselo na vlásku a nechýbalo veľa, aby sme boli ako Slováci z tzv. zväzku odkopnutí. Žiaľ, v histórii sa len málo slovenských politikov vyznačovalo geniálnym strategickým nadhľadom.

• Na Slovensku sa azda viac ako v okolitých štátoch prejavuje nízke národné povedomie. Z tohto pohľadu bol vznik samostatnej Slovenskej republiky priam

Nezávislý bezpečnostný vojenský analytik a expert na letovú bezpečnosť Ing. Peter ŠVEC hovorí, že je toho veľa, čo sa mu na našej súčasnosti nepáči.

zárak. Dlhodobá absencia pocitu vlastenectva sa však môže prejavovať v nezodpovednom konaní proti vlastnému štátu. Čo s tým?

Ako národ sme doteraz preflákali všetky možnosti na zmenu tohto nešťastného stavu. Nikdy sme si nevychovali skutočnú vlasteneckú diplomáciu, hlboko oddanú myšlienke samostatnosti a obrane štátnosti. Hrubé chyby sme robili, a naďalej robíme v obrane a vôbec v celom bezpečnostnom komplexe. Mali sme šancu vybudovať unikátnu armádu zodpovedajúcu našim potrebám. Vráťame kadetských zborov, záloh a toho, čo sme iniciovali ako domobranu. Zvolili sme si to najhoršie riešenie tretiny federálneho hybridu. Tým najhlúpejším nešťastníckym spôsobom sme dali samospráve veľa právomocí, čo škodí posilňovaniu štátnosti. Pri regionálnom členení sme odignorovali vlastnú župnú tradíciu a význam historického regionálneho povedomia. Zvolili sme veľmi nešťastný systém, ktorý oslabuje štátnosť. Nikdy sme neslovakizovali školskú výchovu, ale sme dovolili jej liberalizáciu. Nepoučili sme sa ani z obdobia zločinnej madarizácie, ani z rovnako neprístupnej bohemizácie. Napríklad po roku 1918, keď český agresívny nacionalizmus bol presadzovaný cez školskú politiku. Neoslobodili sme sa zo zákernej ideologizácie výkladov vlastnej histórie. Podriaďujeme ju cudzím záujmom a pohľadom. Pritom by stačila silná podpora otvorenosti a vedeckého hľadania alternatívnych pohľadov na všetky dogmy aj kontroverzné otázky. Nikdy sme ani len náznakom nevybudovali kvalitné médiá s vlasteneckým a štátotvorným kontextom. Namiesto toho sme cestou liberalizácie dovolili prakticky totalitnú protištátnosť všetkých médií. Absolútne sme nezvládli celú oblasť kultúry. Následkom pseudoliberalizácie produkujeme najviac protištátnu sa správajúcu humanitnú inteligenciu. V televíziách máme najvyšší podiel cudzej reči. Vôbec sme nepodchytili najprirodzenejších nositeľov a podporovateľov štátnosti – vidiek, pôdohospodárstvo, potravinárstvo, ochranárstvo, krajinotvorbu... Všetko sa ani nedá vymenovať. A strany, ktoré majú možnosť to presadiť, sa o týchto veciach boja otvorene hovoriť, nevedia to prezentovať. Vybijajú sa v nepodstatných veciach.

• Politika Európskej únie sa stáva nestrávitelnou pre mnohé

štáty. Nerešpektuje špecifiká jednotlivých národov, vytvára nezmyselné pravidlá, ktoré však sama nedodržia, resp. realizuje dvojaký meter na neposlušných členov. Jej poľnohospodárska politika likviduje potravinovú bezpečnosť niektorých členských štátov vrátane Slovenska. Malo Slovensko možnosť nevstúpiť do EÚ alebo si aspoň vyrokovať lepšie podmienky?

Určite sme mali možnosť vyrokovať si podstatne lepšie podmienky. Určite sme mohli odmietnuť alebo donekonečna naťahovať vstup do eurozóny. Absolútne nepochybne sme mohli a mali nekompromisne

puje. No tých liberálnych strán sa nám v tomto predvolebnom čase vyrojilo viac než dosť. Čo to pre Slovensko znamená?

Liberalizmus je nesmierne nebezpečné giga zlo, najmä jeho progresívna protištátna forma. Liberalizmus reprezentuje a presadzuje záujmy mikromenšín. Pre túto malú časť môže byť aj atraktívny a lákavý. Aj pre časť nerozmýšľajúcich alebo menej osvietených a zbabelých. Lenže liberalizmus ide jednoznačne proti záujmom a potrebám drvivej väčšiny normálnych ľudí. Aj tej, ktorá jeho lákavým podvodom podľahne. Liberalizmus presadzuje nadpráva inakosti na úkor práv

Slovensko roky nevie pohnúť s predstavou vytvorenia národného leteckého prepravcu. Aj v závere minulého roka ministerstvo dopravy oznámilo, že nič také nepripravuje.

odmietnuť dokument v histórii ľudstva – Lisabonskú zmluvu. Nemuseli sme to urobiť búchaním po stole, ale rafinovane, cestou požiadavky jej schválenia referendum. Nikdy by neprešla. Možnosti nápravy sú náročnejšie, ale existujú, a treba sa do nich pustiť. Ja osobne nie som proti EÚ ako spoločenstvu suverénnych a zvrchovaných štátov. Ale súčasne usporiadanie treba radikálne reformovať kategorickým odstránením všetkých prvkov hypercentralizácie a uzurpovania pilierov štátnosti euróradníkmi. Tam je začiatok. Možno bude musieť nastať akýsi prechodný všeobecný EÚ exit, nasledovaný možno riadeným vznikom troch užších, veľmi voľných a decentralizovaných spoločností, koordinujúcich a konzultujúcich spoločné záujmy. Rešpektovaním reality – existencie minimálne trojrychlostnej EÚ. Dnešná EÚ sa nedá reformovať, nedovolia to tí, ktorí si neoprávnene užívajú nepredstaviteľné výhody, a tým sú jednoznačne v konflikte záujmov. Je to forma korupcie, diktatúry aj totality.

• Dlho o vás nebolo počuť, ibaže v novembri 2017 ste sa spolu s ďalšími bývalými poslancami FZ ČSFR podpísali pod Nitriansku deklaráciu za zachovanie suverenity Slovenskej republiky. Konštatujete sa v nej, že „salámovou metódou sa oklieštuje suverenita národných štátov s jasným a otvoreným deklarovaným strategickým zámerom – vytvoriť Európsky superštát“. Táto myšlienka na Slovensku nikdy nemala podporu, ale začiatkom roka poslanec NR SR za SaS Martin Klus v diskusnej relácii poznamenal, že USA lepšie fungujú než EÚ, lebo ide o jeden federálny štát. Keďže SaS je liberálna strana, jeho vyjadrenie neprekva-

publikujem analytické štúdie strategického charakteru, najmä z oblasti reformy bezpečnostného myslenia a metód pôsobenia proti presile. Podľa možnosti komentujem v Info-Vojne a občas v Slobodnom vysielaní. Chcem to zachovať pre budúce generácie a pre tých, ktorým záleží na národe. Ibaže mnohí z nich sa obávajú našej malej veľkosti. Uvidia, že nemajú dôvod.

• Máte zaujímavé povolanie, lietate na veľkých dopravných lietadlách, väčšinu času tráviť v cudzine. Máte čas venovať sa domácej politike? Prečo ste opustili republiku?

Slovensko som neopustil. Stále je to moja jediná vlasť, mám tu trvalé bydlisko, tvorím tu a publikujem. Nemúdrymi vládami, ktoré nechali zlikvidovať sľubne sa rozvíjajúce dopravné letectvo na Slovensku, som bol donútený odísť pôsobiť do zahraničia. Tak ako deväťdesiatpäť percent slovenských profesionálnych pilotov. Stali sme sa štátom s absolútne najnižšou úrovňou rozlietanosti v EÚ (počet letecky cestujúcich v pomere k obyvateľstvu). Dochádzam za robotou do Anglicka, ale doma mám celé zázemie. Aj záhradu, ktorá ma čaká na dôchodku. Platím tu aj časť daní, robím tu daňové priznania. Keď som ochorel, liečil som sa doma. Nie v cudzine. Nemám čas venovať sa politike naplno. Preto som odmietol kandidatúru. Moja licencia rýchlo zastaráva. Pilot musí pravidelne lietať, čo sa nedá skĺbiť s robotou poslancu. Kapitánstvo veľkého dopravného lietadla sa nedá robiť amatérskym spôsobom. Ale politicky sa angažujem. Konzultačnou činnosťou, publikovaním, pomocou vlasteneckých strán, ktoré prejavujú záujem.

• Čo vás najviac trápi na slovenskej politike?

Je toho veľa, čo sa mi nepáči, ale najviac amaterizmus, pokrytectvo, podsúvanie sa jednoduchým ľuďom, klamanie a taktizovanie. Namiesto strategického nadhľadu a analytického štátnického prístupu. Všeobecne hlboko pohrdám amatérmi v každom povolaní. O to väčšie pohrdanie a neúctu mám k neosvieteným kolaborantom a zradcom. Mám vysoký rešpekt k poctivosti, dobrej komplexnej celoživotnej príprave, odvahe postaviť sa problémom a priznať sa k tomu, že som normálny, že mi je bližšia košeľa ako kabát.

• Prejavujete obavy o bezpečnosť štátu a jeho obyvateľov. V čom vidíte bezpečnostné ohrozenie Slovenska?

Najväčším bezpečnostným ohrozením je laxnosť normálnej tradicionalistickej väčšiny vo voľbách, z ktorých veľká časť nejde voliť a dovoľí odporcom štátnosti vysoký podiel na moci. Skutočným najväčším bezpečnostným ohrozením sú kolaboranti a zradcovia, protištátni agenti tých, ktorí ich za obrovské korupčné zdroje dostali do najvyšších postov v štáte. Ich zahraniční sponzori vedia, čo robia. Nemúdre protištátnu vyjadrenia ich agentov v najvyšších funkciách štátu v tzv. mienkotvorných médiách, prepojených na rovnakých sponzorov, počujú alebo si prečítajú masy jednoduchých ľudí. Analytické a premyslené, často úderné a chytlivé protiargumenty si z alternatívnych médií vypočujú pár stoviek či tisícok záujemcov. Otrokov mainstreamu sa to však nedotkne. Berme to teda vážne. Vonkoncom nepreháňam, ba ani nenadsádzujem. Len rozumiem oblasti, v ktorej som priamo pôsobil dvadsať rokov. Z analyticko-strategického pohľadu študujem historické paralely zo slovenskej i z cudzej skúsenosti a usilujem sa ich premietnuť do blogov. Dúfam, že nie márne.

Mikuláš KOVÁČ v poetickej reflexii o strašidelnom múzeu ľudského barbarstva

Osvienčimské dni plné havranov a krvavého lístia

Július LOMENČÍK – Foto: archiv SNN

Pri pripomínaní si udalostí z konca druhej svetovej vojny má významné miesto práve aktuálne sedemdesiate piate výročie oslobodenia najväčšieho nacistického koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau, ktorý bol zriadený v dedinke Brezinka neďaleko poľského mestečka Osvienčim. Ruský prezident V. Putin na margo tohto smutného výročia „zrútenia ľudskosti“ poznamenal: „Zabudnutie na minulosť, nehody tvárou v tvár hrozbám, môže mať hrozné následky.“ Uvedené mysliteľsky poetickou reflexiou zvýraznil Mikuláš Kováč (1934 – 1992) v básni Stena vo veršoch: „My sme už zabudli na tieto scény. / Strieškami čiapok zaháname slnko z čela, / lámeme rekordy v jedení a pití, / hovieme si skrátka.“

Už pred šesťdesiatimi rokmi sa stotožňoval najmä s Frommovou diagnózou doby, poznačenej silnejším konzumným spôsobom života, keď hlavným cieľom moderného človeka sa stalo konzumné na úkor etického.

■ UPLAKANÉ DNI

U Mikuláša Kováča nachádzame poetickú spomienku aj po osobnej návšteve „strašidelného múzea ľudského barbarstva“ (roku 1958) v podobe básne Oswienczym 1958. Ako kultúrny pracovník v Banskej Bystrici sa zúčastnil na „dvojdňovom rekreačnom zájazde“ (uvedené na propagačnom plagátku) v poľskom Osvienčime. S otrasnými zážitkami, prežitými počas dvoch veterých a daždívých dní, sa zdôveril básnikovi Jánovi Ondrušovi. Vyrozpáral ich so silným emocionálnym zaujatím na racionálnom podklade návratmi do vojnových čias. Z návštevy sa podľa vlastného vyjadrenia vrátil „... doráňaný, zničený, rozobraný na márne kúsky poniženej a urazenej ľudskosti“. J. Ondruš po vypočutí si zážitkov „... plných havranov a krvavého lístia“ mu povedal: „To, čo si mi hovoril, je tuším poézia...“ Priateľov úprimne mienený názor Kováča povzbudil a výsledkom bolo spontánne napísanie spomínanej básne

■ ZÁŽITOK SPOZA DRÔTU

Cez zážitky z koncentračného tábora s navrátením sa k osobným spomienkam na tragické udalosti vojny reagoval na omyly človeka 20. storočia. Apeloval na ľudskú kolektívnu pamäť, aby sa tragédia zlyhania „človeka voči človeku“ už nezopakovala.

Nemecký vyhladzovací koncentračný tábor Auschwitz-Birkenau pri poľskom Osvienčime bol po tieto dni pri príležitosti 75. výročia jeho oslobodenia Červenou armádou opäť stredobodom mediálnej pozornosti, aj keď nie vždy objektívnej...

vala. Báseň z básnickej zbierky Zem pod nohami (1960) má silnú emocionálnu výpoveď aj pre súčasníka, pohybujúceho sa stále viac vo virtuálnom svete. Vtedajšia literárna kritika sice označila báseň za „prozaický text pozalamovaný do riadkov, ktoré sa tvária ako verše“, ale Kováčovo slovo malo pevne zakotvenú poetickú pozíciu, ktorej dominantným znakom je spätosť s prirodzenosťou života v príbehu človeka v zlomovej situácii.

■ SLOVNÁ KAMERA

Vo veršoch akousi „slovnou filmovou kamerou“ zaznamenáva veci po zavraždených vo vitrínach: vlny, tašky, papierové kufríky, protězy, drevené nohy, gumené ruky. Pre čitateľa vzniká dojem prehliadky tohto múzea. Autorský subjekt sa prihovára k mŕtvym a v ich mene oznamuje živým: „I po nás niečo zostalo. / Chlpaté deky,

/ vyrobené z našich vlasov / (sú teplé, pod nimi / sa sladko spi) / Zostali po nás / mäkké kedy, / vyrobené z našich vlasov / dobre sa nimi leštia čižmy, / (na nový pochod pripravené) / Zostalo mydlo, / vyrobené z našich kostí“ atď.

„Rozprávací verš“ si zvolil pre vzbudenie dojmu autenticity a využitím enumerácie ako básnického princípu pomenovania nadobúdajú ešte väčšiu silu. Jednotlivé obrazy sa čitateľovi ponúkajú nie v náznakoch, ale o niekdajších živých väzňoch priamo, napríklad farebnosť vlasov. Výrazne uplatňuje senzúálne vnemy, ktoré dáva do kontrastu, napríklad voňavé mydlo z kostí. Kontrast uplatňuje aj vnímaním predmetov za sklom vitríny. Veľké studené sklo vytvára dojem predelu medzi svetom živých a mŕtvou voľne studeným svetom predmetov po niekdajších živých väzňoch. Zároveň paradoxne je veľa chladu u ľudí

žijúcich, ktorí vnímajú otrasnú tragédiu cez predmety vo vitrínach často chladne a pokojne si hovejú v teplých dekách... Jeden obraz rozvíja aj v trojnásobnej gradácii, ktorá je zakončená rečnickou otázkou – Čo sa stalo s tými ľuďmi. Tým ešte viac poukazuje na zlyhanie človeka s výraznou výčitkou namierenou do (s)vedomia súčasníkov, aby už nedovolili z človeka urobiť predmety.

■ OBRAZ UTRPENIA

Na základe racionálnych faktov si z filozofického aspektu kladie otázky a hľadá odpovede, v ktorých nachádza znovu ďalšie otázky až po pointu s vtákom mladosti. V očiach hladujúceho väzňa sa vták mení na posmešne škríkajúce a odlietajúce sústo mäsa. Zároveň zostáva i vtákom – nositeľom spevu, ba vlastne aj detailom prerušenej ľudskej piesne. Vo výslednej metafore sa naplnila báseň ako obraz ľudského utrpenia so stále prítomnou nádejou. Podľa literárneho kritika Júliusa Nogeho v básni „... za zdanlivou citovou nezainteresovanosťou, za ‚suchou‘ rozumovou cestou skrýva sa tu bohatstvo predstáv, ktoré sa čitateľovi nepodávajú hotové, dostáva však pre ne jednoznačný podnet. Cieľom tejto poézie je podnecovať myslenie, nie apel na city“ (1968).

Týmto Kováčovým podnetom k mysleniu oživujú verše aj pre súčasnosť, keď opäť vystáva otázka, či existuje vôbec bytosť, ktorá by mohla a mala právo odpustiť vinu za utrpenie umučeného dieťaťa, a vôbec človeka? A aby už nedošlo k tomu, zostáva táto báseň Mikuláša Kováča otvorená: Počujete?

Krátko pred deväťdesiatimi narodeninami odišiel na večnosť Anton SEMEŠ

Promoval na jáchymovskej univerzite

Marián TKÁČ – Foto: internet

Tento text mal byť laudáciom k deväťdesiatke muža pevného ako skala – Antona SEMEŠA.

Na Nový rok 1993 uzavrel na bratislavskom námestí kňaz, publicista, spisovateľ, filozof, salezián Anton Hlinka – ktorému sa v roku 1951 podarilo emigrovať a študovať na univerzitách v Turíne, vo Viedni a v Ríme, muž, ktorý do roka 1989 otváral Slovákom oči prostredníctvom slovenského vysielania Rádia Vatikán i Slobodnej Európy a po roku 1989 pokračoval pravidelnými rozhlasovými kázňami z Bratislavy – v priamom televíznom prenose „zmluvu“ medzi Všemohúcim a Vševidným Bohom a práve sa osamostatňujúcim Slovenskom. A tá nás obyvateľov krajiny medzi Tatrami a Dunajom, Moravou a Tisou zaväzuje: „Na rozhraní dvoch historických epoch voláme k Tebe, všemohúci Bože, Otec všetkých národov, aby si bol stále s nami, hneď od samého začiatku, už pri prvých krokoch. Po tejto hodine túžili generácie dcér a synov našej slovenskej vlasti. Samostatnosť, ktorej sme sa dožili, prijímame ako dar Tvojej prozreteľnosti a pokladáme ho za zmluvu medzi Tebou a obyvateľmi krajiny medzi Tatrami a Dunajom. Nesmrteľný vládca čias, prebývaj s nami, buď v tejto krajine doma ako náš prozreteľný Otec a pomocník v každej núdzi. Daj vládcom tejto krajiny Ducha múdrosti a prezieravosti, spravodlivosti a nezištnosti, obetavosti a pev-

nosti, daj občanom tejto krajiny Ducha bratstva a znášanlivosti, vzájomnej úcty a pomoci, svornosti a tolerancie. Buď našim Bohom a my budeme Tvojim ľudom.“

ČRTA

Je to záväzok, na ktorý máme pamäť aj v tomto čase, keď sa čoskoro bude rozhodovať o našej budúcnosti, ako sa vlastne o nej rozhoduje nielen voľbami, ale aj našimi každodennými skutkami. Páter Hlinka za nás všetkých prisľúbil Všemohúcemu, že budeme jeho, Božím ľudom. Byť Božím ľudom v týchto nepochybne chaotických časoch, v ktorých všetko pekné, morálne a kultúrne akoby malo čušať v kúte, je vážny záväzok. Plíňme ho tak ako žijúci veľikáni medzi nami.

Ako to napríklad celý život robil o štyri roky od Antona Hlinku mladší iný odchovanec saleziánov Anton Semeš. Tomuto Tónovi sa na rozdiel od Hlinku nepodarilo prekročiť v polovici minulého storočia hranice. Zatkli ho, bili ho, súdili a odsúdili, našťastie v najväčšej sále bratislavského Justičného paláca nevypočuli návrhy zhromaždených krvižnícov: „Obesiť, obesiť!“ a tak mu vymerali trest štrnásť rokov, z ktorých sedem a pol roka prežil ako väzeň číslo A-05658, agent Vatikánu a Ameriky, v Jáchymovských uránových baniach.

Salezián Anton SEMEŠ nás sprevádzal najstaršími dejinami Slovákov ako málo kto.

Tohto vtipného, múdreho a odvážneho muža jáchymovský likvidačný tábor, v ktorom pracoval v šachte, vozil zo šiestich poschodí rudu a sypal do komína, nezlomil, neumučil a neumlčal. Naopak, dal mu šancu zdokonaľiť sa vďaka pátrovi, ktorý študoval v Ríme, v latinčine. A vedieť po latinsky znamená rozumieť starým rímskym zápisom a dielam a pochopiť, že rímskymi susedmi nad Dunajom boli naši predkovia, ako

o tom svedčí Anton Semeš v knihe o najstarších dejinách Slovákov Nie sme tu odvčera. Latinsky písané diela číta Tóno tak, ako sa čítať majú, lebo jeho latinčina, podporená konverzáciou v Jáchymove, je takmer dokonalá. Vďaka Tónovi Semešovi teda vieme, že kmene za Karpatmi, ale aj tie v Škandinávii hovorili „ydiomateslavonically“, že na juhu Švédska je jazero a pri ňom mesto Moravia a rieka, čo z neho vyteká, sa v stredoveku volala Netra-Nitra. A že svätý Peter okolo roka päťdesiat vyslal dvoch svojich misionárov – Syrusa a Juventiusa, k našim predkom do Nitry... Tóno Semeš využíval svoju dobrú latinčinu aj na prípravu grécko-katolíckych klerikov, chystajúcich sa na štúdium do Ríma.

Božie úmysly a cesty sú nevysspytateľné. „Vďaka“ pobytu v likvidačnom lágri okrem latinčiny absolvoval Tóno Semeš aj semináre z európskych dejín, lebo spoluväzňami boli aj dvaja profesori z Brna a tí po šichte na väzenskej lúke dávali záujemcom lekcie z dejepisov. V Jáchymove sa tento múdry muž, telom i krvou gréckokatolík a Slováč, ktorý sa mal 30. januára dožiť požehnannej deväťdesiatky, naučil s ľahkým srdcom prijímať veci, ktoré nemožno zmeniť.

Zomrel desať dní predtým. Bránu do večných záhrad prešiel 10. januára 2020.

Nech mu je slovenská zem ľahká!

BESEDNICA

Dnešný uponáhľaný svet nás donútil viezť tovar dodávkou do blízkeho mestečka zavčasu. Ráno bolo tmavé, ponuré, ešte tma, cesta ubiehala pomaly od stĺpika k stĺpiku. Asfalt sa leskol, miestami bola námraza. Ešte dobre, že na aute boli nové zimné pneumatiky. Áut vela nebolo, diaľkové svetlá vytvárali v hmle koridor pre našu rannú jazdu s dvoma tonami za chrbtom. Napäto sme sledovali kadiaľ ísť. Martin pribrzdil, profesionál, prvý uvidel na konci svetelného tunela srnku. Z hmly vystúpila druhá, piata, možno ich bolo aj desať, to sme už stáli. Aj hŕbiť výsokej skamenel na nami osvetlenej ceste.

To nevymyslíš

Chvíľu bol pokoj, a vtedy to prišlo. Znenazdajky poriadna šupa, až sa auto zakolísalo. Pozreli sme na seba. „Veď za nami nikto nešiel,“ hlesol Maťo. Ani pred nami, to by sme videli. Vysvetlenie sa vyschlo ponúko. Vedľa auta do osvetlenej hmly na ceste vstúpil tackavo srnec. Pomaly z nohy na nohu ako opilec sa vybral za srnkami. Prekvapení s baterkou v ruke sme pátrali, čo sa vlastne stalo. A vysvetlenie? Srnec vyskočil z hlbokkej priekopy pri ceste a narazil do dverí dodávky na mieste, kde je plastová ozdobná široká lišta. Keď to Martin uvidel, zahrešil, a ja reku „nič sa nestalo“. Áno, tomu srncovi nie, ale stuhnúť plast sa rozpadol na kúsky. Martin bedákal, že to určite bude za dve stovky...

Ale termín je termín. Aj poškodenou dodávkou sme objednané dodali a hajde spať. Pre poisťovní odvediete za nové auto sumu, že aj svokra doma v posteli je pripoistená, ale ako poisťoviacim agentom vysvetlíme, že nie my sme narazili do srnca, ale srnec do nás? Húľali sme o poisťke, hmla už sa kamsi porúčala, slnko vykúkalo spod mrakov. Lahším nám cesta rýchlejšie ubiehala. Na kritickom mieste sme spomallili, vykúkali, či sa kdesi na poli nepasú srnky. „Pozerať sa, či za nami nebeží srnec, možno bude pýtať doklady a vymeniť si číslo poisťky,“ doberal som si vodiča. „Prerobil som aj gate,“ reagoval podnikateľ znechutene. Vzápätí sa v diaľke na horizonte ukázalo čosi veľké. Blížili sme sa navzájom. To bude asi jastrab, kaňa... „Alebo orol, neďaleko vraj hniezdia,“ vraví Martin. „A v pazúroch nesie konár.“ – „Čo by robil s konárom? Skôr nejaký úlovok...“ Skraccujúcou sa vzdialenosťou sme objekt stratili na chvíľu z dohľadu. Zrazu prásk! Rana ako z dela. Vodič zabrzdil. Uprostred predného skla veľká hnedá blatistá machuľa a od nej ako v spomalenom filme pomaly pokračovalo pukanie celého predného skla. Úžasom sme zmrazili. Plachtiaci šestnohý tvor? Lietajúci zajac? Zajace lietajú? Sme normálni? Neuveriteľné... Po krátkej chvíli, keď z nás opadol úľak, začal Martin hľadať pôvodcu kolízie. Okolo auta nič, pod autom nič, na streche vo výške asi tak tri metre ležal pôvodca rozbitého okna – zablatený ušiak. Ten to už nerozhodí. Martin nadávajúc zhodil ho do priekopy, nech má ten dravec, čo ho niesol, radosť. Martin radosť nemal. Predné sklo stojí okolo tisícky... „Ako to vysvetlím poisťovní: narazil do mňa srnec a v ten istý deň aj lietajúci zajac?“ No povedzte, nie je to ako v sci-fi filme? Ako z kategórie „medzi nebom a zemou“.

Josef KRIŠTAN

GLOSA

Román Hlava XXII napísal americký spisovateľ Joseph Heller v roku 1961. Čiernu komédiu z bojisk druhej svetovej vojny. V jednej z prvých recenzií zaznelo: je to plod zdravého rozumu. Nová klasika. Absurdné situácie, ktoré sa, žiaľ, opakujú dodnes. Aj na Slovensku, kde záhadné trefosektorové grupy úporne proti zdravému rozumu bojujú. Slávne Križiacke Ťaženie za Prísahu Oddanosti bola v románe vlastenecká akcia kapitána Blacka. Každý vojak, ktorý chcel dostať obed, nakúpiť v bufete, ostriať sa či dostať padák, musel podpísať Prísahu Oddanosti. Čím viac Prísah podpísal, tým bol vernejší vlasti. Vojaci, aby si mohli sadnúť v jedálni za stôl, museli recitovať sľub vernosti, aby si mohli zobrať soľ či korenie, museli spievať hymnu.

Biblický návod

Život v kasárňach sa zmenil na blázinec podpisovania, prehlasovania, spievania. Hrozil kolaps celej armády v dôsledku administratívnej záťaže z podpisovania. Až kým neprišiel normálny dôstojník – major de Coverley, ktorý jednoducho v okamihu zrušil celý cirkus s prisahami oddanosti a zase zavládol pokoj. Povedať pravdu, že cisár je nahý, si môže dovoliť malé dieťa alebo odvážny človek. Malé dieťa bez následkov.

Funkciu kapitána Blacka a cisárskych radcov si u nás privlastnili akési mimovládne spolky. V spolupráci s médiami rozdeľujú rady, múdrosti, hodnotia, porovnávajú a súdia. Úspešne supľujú činnosť verejného ochrancu práv, prokuratúry, súdov. Najnovšie supľujú aj políciu a SIS. Ak kancelária verejného ochrancu dostáva z rozpočtu vyše milióna eur, koľko majú k dispozícii mimovládny a rôzne spolky, vedia len oni. Ťažko vysvetliť, prečo od vlády dostávajú nemalé dotácie, keď fungujú mimo vlády. Tiež ťažko pochopiť, ako od nich môže polícia dostávať pokyny a návody, uzatvárať s nimi zmluvy o spolupráci či oceňovať ich pohľadov medailami.

Pritom náš národ je dostatočne uvedomelý, nemusí podpisovať prisahy oddanosti. Vzorom mu môže byť istý pán, ktorý na seba podal samoudanie za schvaľovanie trestného činu. Vyšetrovateľ toto samoudanie neprijal. Samoudavač sa odvolal, lebo bol pripravený prijať svoj trest. Nie si je totiž teraz istý, pokiaľ siahla jeho sloboda prejavu, keď za ten istý výrok jeden človek je odsúdený, a druhý nie. Doteraz vychádzal z rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva z roka 1976: „Sloboda prejavu sa uplatňuje aj vo vzťahu k informáciám a myšlienkam, ktoré urážajú, šokujú či znepokojujú štát alebo časť obyvateľstva.“ Celkom určite nemôže byť pravda, že by najvyšší súd bol politicky ovplyvniteľný akýmiś mimovládkami alebo stranami. Pre istotu – zapáľme večer sviečičku, aby nebesá nám zoslali nového majora de Coverleyho. Alebo niekoho mocného, ktorý alegorickým bičom vymetie peňazomencov. Lebo oni menia peniaze na politiku. V Biblii je celkom dobrý príklad.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Posledná tona smolnickej rudy je z 29. decembra 1989 uložená vo vozíku na námestí

Z banickej slávy ostali len legendy a povesti

Marián ŠIMKULIČ – Foto: archív autora

Kedysi to bolo bohaté mestečko s vyše šesťtisíc obyvateľmi, ak počítame aj dnešnú samostatnú Smolnícku Hutu, tak v týchto dvoch lokalitách žilo približne desaťtisíc obyvateľov. Dnes je to dedina s tisíc obyvateľmi. Smolník preslávila ťažba medi, razenie mincí, neskôr tabaková fabrika, kde sa ručne vyrábali cigary. Posledná tona rudy, uložená v baníckom vozíku umiestnenom na námestí, je z 29. decembra 1989. Vraj sa už nerentovalo ťažiť, aj keď znalec miestnych pomerov tvrdí, že po poslednom priekume objavili ložiská, ktoré by zabezpečili prácu baníkom na tridsať rokov. Skutočnosťou ostáva, že zo smolnickej slávy ostali len legendy, povesti, niektoré historické budovy na námestí a penzión Marianna na mieste najstaršieho domu z roku 1681.

Lokalita Smolnickeho potoka sa prvý raz spomína v roku 1243, neskôr písomné pramene dokumentujú zariadenia na zhutňovanie rúd. Prvýkrát sa tu pravdepodobne zastavili a usídlili občania Gelnice, ktorí na týchto miestach hľadali a spracovali rudy. Neskôr k nim prichádzali kolonisti z nemeckých krajov. Rozmach pôvodnej banskej osady bol podľa všetkého veľmi dynamický, keďže v roku 1327 Smolník získal od kráľa Karola I. Róberta z Anjou privilégia slobodného kráľovského mesta. Znamenalo to slobodnú voľbu richtára, vyššiu súdnu právomoc a k mestu monarcha priradil aj Mnišek nad Hnilcom, tri osady, z ktorých neskôr vzišiel Švedlár a územie v okruhu dvoch míľ od Smolníka. Pochopiteľne, takáto expanzia bola trňom v oku susedným šľachtickým rodom Bebekovcov či jasovského prepošta a nezaobišlo sa to bez protivnístiev aj násilností. Spolu s udelením výsad sa Smolník stal sídlom banskej a mincovej komory.

BOHATSTVO MEDI

Medi v Smolníku a na jeho okolí bolo toľko, že sa vyvážala nielen za hranice spišsko-gemerské, ale aj samotného Uhorska. Zaujímavé bolo i spracovanie známej smolnickej cementačnej vody. Samotná cementácia vo svetle dnes známych chemických procesov vznikala okysličovaním chalkopyritu za prítomnosti pyritu a ich premenou na sirany, najmä modrú skalicu, ktoré ako ľahko rozpustné sa dostávali do banských vôd cez rozrušené ložiská – staré dobytky a haldy. Po chemickej reakcii so surovým železom sa na jeho povrchu pritom vyzrážala meď. Tento postup sa uplatňoval už od 15. storočia. Vari najdokonalejšie ho opísal Wilhelm Gottlieb Ernest Becker, banksý majster z Freibergu, ktorý navštívil Smolník. Spomínanú reakciu považovali alchymisti za dôkaz premeny kovov a v Smolníku sa využívala až do vyše polovice minulého storočia.

Švajčiarsky filozof a lekár Paracelsus, ktorý pôsobil v Smolníku v rokoch 1526 – 1527, potvrdil premenu železa na meď vo svojom spise De Tinctura Physicorum, čo znamenalo, že chýr o smolnických alchymistoch neklamal. Získavanie medi tzv. cementačným spôsobom, ktoré sa v Smolníku technologicky používalo dlhodobo, alchymisti považovali za dôkaz premeny kovov. Na zachovanom ploskáčiku z roka 1727 je napísané: „Železom som bola – meďou som sa stala – obsahujem striebro – pokrýva ma zlato.“

NÁSTUP JOANELLIOVCOV

Po bitke pri Moháči sa Smolník stal zemepanským mestečkom Zápoľských a po nich majetkom Alexia Thurzu, ktorý handeľ prenajímaj. Keď Thurzovci vymreli, ich spišské panstvo sa dostalo do rúk Čákiovcov. Aj tí pokračovali v prenajímaní smolnickeho mediarskeho handla. Štefan Čáki prenajal Smolník krakovskému mešťanovi, pôvodne občanovi Florencie Júliusu Attavantimu. Krátko po ňom sa osud smolnickeho baníctva spájal s menom nového nájomcu Mikuláša Wiesnerberga, sekretára poľského kráľa, ktorý však iba narobil dlhy. V rokoch 1650 až 1681 dostal smolnicke bane Ján Andrej Joanelli, viedenský obchodník talianskeho pôvodu. Najomná zmluva zabezpečovala Joanellimu aj všetku produkciu súkromných ťažiarov, ktorí boli povinní dodávať meď výlučne jemu. Podľa zmluvy mal Joanelli právo aj na využívanie lesov a pripadli mu aj všetky príjmy z predaja vína a piva.

Hlavný komorský gróf Ján Andrej JOANELLI

Penzión Marianna – rekonštruovaný najstarší dom v Smolníku z roku 1681

Neskôr prevzal do prenájmu aj mediarsky handeľ v Banskej Bystrici. Tak došlo k spojeniu obchodu s meďou zo stredoslovenskej a spišskej oblasti v rukách jednej spoločnosti. Jeho vymenovanie do funkcie hlavného komorského grófa v Banskej Štiavnici nebolo preto už ničím neočakávaným. Vzápätí sa vzdal nájmu medených rudných baní na Spiši, prenechal ich svojmu bratrancovi Silvestrovi a venoval sa správe mediarskeho handla v Banskej Bystrici a obchodu s meďou.

ALCHYMISTICKÝ DOM

V smolnickej pamiatkovej rezervácii západnej časti štvorcového historického námestia stojí penzión Marianna. Po nežnej revolúcii kúpili budovu z roka 1681 manželka a tunajší rodáci Otomár a Mária Vasilcovci.

„Keď sme túto budovu dostali do vlastníctva, podarilo sa nám vyčistiť priestory od nánosov historických suťin a najmä od skladových a odpadových materiálov, ktoré tam zostali z čias socializmu. Vyviezli sme odtiaľ dvanásť plne naložených nákladných áut,“ zdôverili sa. V priestoroch sprístupnili slávnu históriu obce a zamerali sa najmä na alchymiu. Pochyľovali si pritom spoluprácu s fakultou BERG Košice, kde im pomohli prostredníctvom panelov priblížiť získavanie tzv. cementačnej mede, ktorá preslávila Smolník v európskom i celosvetovom kontexte.

Keďže budova Silvestra Joanelliho, ktorý tu pôsobil, nesie historickú pečať, boli sme zvedaví, ako postupovali pri obnove objektu. „Prvé zobrazenie celej budovy máme z mapy z roka 1746, kde silueta vonkajších tvarov súhlasí so súčasným stavom. Na priebeh prác dohľadali pamiatkari. Zmenila sa strecha po požiari v roku 1905, keď Smolník sčasti zhorel, pričom mu podľahli všetky budovy na námestí. Následne sa na dome postavila jednotná sedlová strecha. Zachované sú najmä podzemné priestory, ktoré sú zhruba na päťsto štvorcových metroch zastavanej plochy a v minulosti slúžili, čo sa nám podarilo zistiť, ako kazematy, čiže v stredoveku boli využívané ako skladové priestory, kryty, chemické laboratória či vtedaj-

Otomár VASILCO baníckou klopačkou požíva do podzemných priestorov.

šie alchymistické dielne,“ uviedol nás do problematiky Otomár Vasilco.

Bývalý starosta obce, ktorý spolu s manželkou využívajú priestory penziónu aj ako obchod i múzeum, sa zaujímal o pôsobenie Joanelliovcov v banskoštiavnických archívoch. „Dozvedel som sa, že Joanelliovcí v Smolníku postavili faru, školu, sady so šľachtenskými stromami, pivovar, kanalizáciu, vodovod a podnikali so smolnickými baňami, kde vlastne so zlatými, striebornými a medenými polotovarmi, ktoré sa využívali na razbu mincí, obchodovali po celom svete. Čo ma osobne zaujalo, po stavovských a náboženských vojnách v 16. – 17. storočí Joanelliovcí, konkrétne Silvester razil vlastné mince, takzvané banské známky, ktoré platili len na území Smolníka, aby kolobeh života pre vojnové udalosti nezastal, aby baníci mali stále obeživo. Pravdepodobne v podzemí uchovával tieto materiály, pretože sa uvádza, že dvadsať až štyridsať strážnikov strážilo celý objekt. Dokonca na nádvorí budovy boli delá, ktoré slúžili na obranu.“

VZOSTUP A PÁD

Joanelliovcí sa podnikania v mediarskom smolnickej podniku vzdali začiatkom roka 1681. Smolník napriek všeobecnému úpadku medeneho baníctva na Spiši však stále produkoval meď so ziskom vďaka bohatým zásobám medených rúd. Celé toto obdobie hodnotia znalci ako úpadkové, poznačené koristníckym prístupom nájomcov k ložiskám a nepokojnými politickými pomermi, poznačenými stavovskými povstaniami. Napríklad na posledné desaťročie nájmu Silvestra Joanelliho – sedemdesiate roky 17. storočia – mali vplyv viaceré vojenské udalosti vrátane Tökölyho povstania, ktoré zasiahli aj Smolník. Mestečko sa stalo častým miestom prepádov kurucov (protestantov) či labancov (cisárskych, katolíckych). Sám Joanelli bol katolík, a keďže žil v mantáckej dedine, kde najmä mladí boli ovplyvnení Lutherom, aj to bolo ohniskom každodenných svárov. Joanelli v úsilí vyhnúť sa ďalšiemu rabovaniu Smolníka a poškodzovaniu podniku, dal opevniť dom podnikovej správy a vyzbrojiť tunajších obyvateľov. Vojnové udalosti viedli takmer k zániku baníctva, za čias Joanelliho tu pracovalo päťstošesťdesiat mužov, kým ku koncu storočia ich bolo sotva päťdesiat.

V roku 1691 prešli smolnicke bane do rúk banského erára a spravovala ich priamo banská komora. Smolník sa stal centrom banskej administratívy a banského súdnicstva. V roku 1698 tu zriadili Hlavný inšpektorský úrad a Hlavný banský súd, ktorému podliehali banské súdy v banských mestách východného

Slovenska. Po skončení posledného stavovského povstania v roku 1711 nastali pokojnejšie spoločenské pomery, ktoré sa prejavili založením Hornouhorskeho banského ťažiarstva v roku 1748 a v Smolníku sa znovu investovalo do banských zariadení. V roku 1768 tu vybudovali umelý zásobáreň vody pre potreby baní – Smolnický tajch – Uhorňanske jazeró (domáci stále bojujú o jeho pôvodný názov tajch).

MINCOVNĀ SO ZNAČKOU S

Dejiny smolnickej mincovne zaznamenávajú dve významné obdobia. Prvé siaha od roka 1327 do 15. storočia, druhé od 16. storočia po rok 1817. Za vlády Márie Terézie (1740 – 1780) umiestnili v Smolníku jednu z erárnych mincovní. Prvé medené mince so značkou „S“ sa objavujú v roku 1761. Najväčší rozkvet dosiahla v posledných rokoch 18. a začiatkom 19. storočia, keď tu vyprodukovali mesačne až pol milióna mincí. K zániku miestneho baníctva prispela katastrofálna povodeň v roku 1813, ktorá pretrhla hrádza Smolnickeho tajchu a zatopila baňu. Dobývanie rúd sa temer úplne zastavilo, v Smolníku zanikli všetky úrady a inštitúcie. V rokoch 1870 – 1918 zanikajúcu ťažbu medených rúd nahradilo dobývanie pyritu ako suroviny na výrobu kyseliny sírovej, modrej a zelenej skalice. Náhradou za baníctvo bolo v roku 1872 zriadenie výroby cigár. V roku 1890 predala erárna správa tunajšie bane Hornouhorskej banskej a hutnej spoločnosti, ktorá v Smolníku ťažila pyrit a v bani Mária-Snežná aj vtedy veľmi žiadaný siderit. Po naturalizácii v roku 1924 sa zmenil názov na Pyrit – širokýzové, železo a medenorudné bane, účastinná spoločnosť. Počas druhej svetovej vojny firma prešla do záujmovej sféry Rimanúranskej spoločnosti. Železorudné bane fungovali v obci aj za socializmu do konca deväťdesiatych rokov. Bola zastavená aj práca v tabakovej fabrike. Čiastočne ich nahrádza ťažba dreva a strojárstvo. Je to však málo, Smolník a okolité obce sa po likvidácii baníctva stali hladovou dolinou. Popri súkromnej rekonštrukcii penziónu na mieste bývalého najstaršieho domu z roka 1681 by malo čoskoro dôjsť k obnove budovy smolnickej mincovne. Prísľubom pre obec je teda rozvoj cestovného ruchu – v lete turistika, v zime lyžovanie. Koľkých miestnych to však uživí?

LEGENDA O POPRAVE

V podzemných priestoroch, v kazematách nám Otomár Vasilco priblížil históriu obce i domu, kde sídlili jeho nájomcovia. Napokon, dozvedel sa o tom, ako skončil Silvester Joanelli? „Vieme o ňom, že po skončení nájmu v roku 1681 mal nejaké nezrovnalosti s panovníkom. Ako je totiž známe aj o iných šľachticoch, ktorí vlastnili bane v Smolníku a okolí, výnos z ťažby zhodnocovali tak, že si stavali honosné domy v Levoči, Kremnici či Banskej Štiavnici len preto, aby tunajší smolnickí baníci a mešťania nevedeli, ako zbohatli na týchto baniach. Napríklad v histórii som našiel zmienku, že aj svokor majstra Pavla obchodoval so smolnicou meďou. Čiže Joanelliovcí, ktorí boli bohatí, si možno niečo, ako by sme dnes povedali, uliali pre seba, čo sa nepáčilo panovníkovi. Aj keď na to nemám žiadne dôkazy, povráva sa, že jedného Joanelliho stáli v Košiciach na námestí. Neuvádza sa, či to bol Silvester Joanelli alebo iný člen rodu. Je to iba legenda, v archívoch som nenašiel žiadne svedectvá...“

Po projekte Folklor – duša Slovenska prichádza nová podpora ľudovej tvorivosti

Regionálna kultúra získa finančnú infúziu

Martin MITOŠINKA – Foto: Štefan KAČENA

Ak môžeme byť na Slovensku na niečo hrdí, tak je to dozaista folklór. Každá oblasť, mesto, dedina, obec má svoj vlastný charakter a svoj vlastný folklór – kroje, hudbu, architektúru, zvyky, tradície, tance a nárečie. Stelesnený v hudobnej, hereckej, tanečnej i dramatickej komunikácii v nás vytvára hlbokú kultúrnu stopu a formuje naše národné črty. Naši predkovia nám zanechali skutočné bohatstvo. Zdá sa, že si to začína uvedomovať aj štát. Vďaka novému dotačnému programu ministerstvo kultúry finančne podporí konkrétne aktivity neprofesionálnych združení, ale aj jednotlivcov.

Slovenský folklór je svetovým unikátom a fenoménom, ktorý pretrváva stáročia vďaka svojej vlastnej energii v podobe nadšených podporovateľov a odovzdávania tejto tradičnej kultúry z generácie na generáciu. Toto umenie môžeme bez akýchkoľvek pochyb nazvať dušou Slovenska. Je to autentické zrkadlo života slovenského národa naprieč storočiami. Asi nie je na svete krajiny, akou je Slovensko, kde môžeme na takom malom kúsku zeme vidieť takú rôznorodosť a pestrosť folklóru.

■ DVA MILIÓNY

V globalizovanom rýchlym svete sociálno-sietových informácií neraz hľadáme identifikačné prvky, o ktoré sa môžeme podeliť s inými, ale nám blízkymi ľuďmi. Pri formovaní národnej identity hrajú kultúrne prvky nesmierne dôležitú úlohu – územie národa sa vylučuje sice geograficky, ale silnejšie jazykovo, kuchynou a kultúrou – zvykmi, odevmi, pesničkami, tradíciami. Národná identifikácia, spojenie so „svojou krvou“ je psychologickou obranou pred cudzím svetom. A kde inde ako v kultúrnych javoch (piesňach, slovesnosti, hrách, zvykoch...) sa tak odrážajú sociálne vzťahy, etické a estetické názory, ktoré sú obrazom kolektívnych noriem

Nadšencov, čo sa na regionálnej úrovni starajú o zachovanie a rozvoj kultúrnych tradícií, istotne poteší trend, že MK SR každý rok zvyšuje dotácie práve na tento cieľ.

spoločenstva, ako vo folklóre. Zdá sa, že folklóru sa na Slovensku po dlhom čase opäť darí. Sledujeme folklórnú šou v televízii, nosíme tričká s ornamentmi, máme maľované kryty na mobily, vzory výšiviek používajú reklamné agentúry na rôznych propagačných materiáloch. Tradície ožili a stretávame ich na každom kroku. Podpora sa tento rok zvyšuje prostred-

nítvom programu Podpora miestnej a regionálnej kultúry o dva milióny eur. Vďaka tomuto programu môžeme konštatovať, že od roka 2020 bude na Slovensku fungovať skutočná systémová podpora tradičnej ľudovej kultúry zo strany štátu.

Peniaze sú určené na zabezpečenie financovania výroby či úpravy originálnych tradičných odevov a scénických

kostýmov, výrobu a nákup hudobných nástrojov, nákup hudobnej aparatúry, obstaranie nástrojov a prístrojov na tvorbu remeselných a ľudovo umeleckých výrobkov. O peniaze sa do 5. februára mohli uchádzať umelecké súbory, folklórne súbory, spevácke súbory, hudobné súbory alebo tanečné súbory, skupiny alebo telesá, ktoré nie sú právnickými osobami, občianske združenia, obce či vyššie územné celky.

Nejde pritom o jediný projekt súčasného vedenia rezortu kultúry na podporu folklóru. Ministerka kultúry Ľubica Laššáková sa mu sľubovala venovať už po nástupe do funkcie a prvým hmatateľným krokom bol spoločný projekt ministerky kultúry Ľubice Laššákovovej a premiéra Petra Pellegriniho Folklor – duša Slovenska, určeného na podporu projektov tradičnej ľudovej kultúry. Pôvodnú sumu 1,5 milióna eura sa podarilo pre enormný záujem navýšiť o polovicu. Pre prvú kategóriu profesionálov smerovalo 167 tisíc eur, do druhej skupiny amatérskych súborov išlo takmer 2,5 milióna eur a štipendisti dostali celkovo 340 tisíc eur. „Som nesmierne rada, že sa nám podarilo vďaka tejto mimoriadnej finančnej výzve pomôcť desiatkam folklórnych súborov na celom Slovensku,“ zhodnotila výsledek Ľ. Laššáková. Z 892 žiadateľov dostalo podporu 401 subjektov.

■ MATICA MIMO

Nová dotačná schéma, žiaľ, nepočíta s podporou Matice slovenskej. Medzi oprávnenými žiadateľmi nie je uvedená, napriek tomu, že v zákone o dotáciách áno. Matica je zákonne oprávnenou osobou, každý dotačný mechanizmus ju však musí viesť aj pri projektovej výzve. Regionálna kultúra je jednou z hlavných činností ustanovizne po celom Slovensku. Predstavitelia MS už informovali o tom ministerku kultúry a budú sa

snažiť s ňou stretnúť, požiadať o rozšírenie oprávnených osôb aj o Maticu, a prípadne posunúť termín uzávierky projektu. Vylúčenie MS pre SNN potvrdila zo sekcie odboru dotácií MK SR Ľ. Hlavatá: „Matica slovenská nie je oprávneným žiadateľom o poskytnutie dotácie v programe Podpora miestnej a regionálnej kultúry.“

■ UMELECKÝ ODKAZ

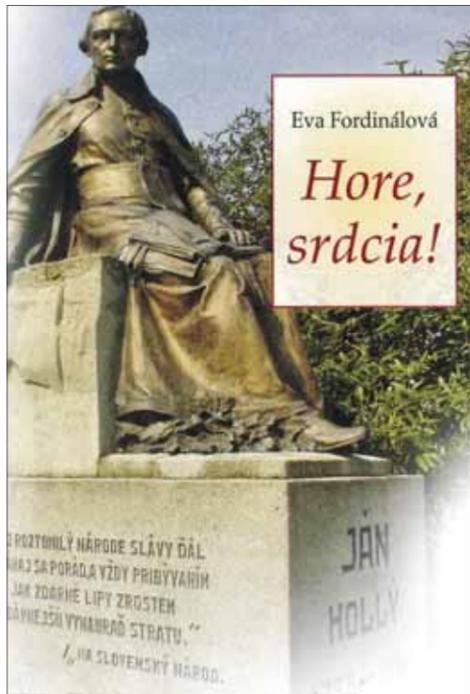
Nový program na podporu miestnej a regionálnej kultúry je pokračovateľom tohto projektu. Program je zameraný výlučne na projekty nekomerčných, nezávislých subjektov, pôsobiach v oblasti tradičnej kultúry, vrátane projektov reflektujúcich tradičnú kultúru, podporu vzniku novej autorskej tvorby a prezentácie interpretačných zručností a tvorivého umenia z oblasti neprofesionálnej umeleckej tvorby, ako aj na podporu inovatívnych projektov rozvíjajúcich živú miestnu a regionálnu kultúru, mapovanie kultúrno-historického potenciálu obcí a kultúrnych regiónov, podporu ochrany a udržateľného rozvoja prvkov zapísaných v národných alebo medzinárodných zoznamoch nehmotného kultúrneho dedičstva a postupové regionálne súťaže a prehliadky záujmovej umeleckej tvorby. „Moju prioritou je, aby sme uchovali pre ďalšie generácie umelecký odkaz našich predkov. Dotačný program podporí aktivity neprofesionálnych združení, ale aj jednotlivcov. Folklór je kultúrnou dušou slovenského národa. Stelesnený v hudobnej, hereckej, tanečnej i dramatickej komunikácii v nás vytvára hlbokú kultúrnu stopu a formuje naše národné črty,“ dodala k cieľom na tento rok ministerka kultúry.

Uvidíme, aké projekty si túto podporu nakoniec zaslúžia. Slovenské národné noviny vás o nich budú informovať.

Eva FORDINÁLOVÁ: Hore, srdcia!, LÚČ, vydavateľské družstvo, Bratislava 2019

Ľudskosť, krása, pohoda v básnickom šate

KNIH TÝŽDŇA

V decembri minulého roka vydavateľstvo Lúč vydalo už piatu zbierku poézie našej známej literárnej historičky, vedkyne a poetky Evy Fordinálovej. Ako literárna vedkyňa sa profesorka Fordinálová dlhé roky venovala predovšetkým Jánovi Hollému, nášmu významnému klasicistickému básnikovi a národnému buditeľovi, a v tejto oblasti dosiahla pozoruhodné výsledky.

V roku sto sedemdesiateho výročia Hollého úmrtia poznanie svojho spolurodáka (obaja pochádzajú z Borského Mikuláša) dokonale zúročila ako umelkyňa. V básnickej zbierke Hore srdcia!, rozdelenej na dve časti, predstavuje tridsaťjeden básní, ktoré sú akoby syntézou srdca poetky a mysle vedkyne. Viaceré básne v zbierke sú o Hollom, a pritom aj napísané štýlom básnika, napríklad Pocta Jánovi Hollému, Smäd (Pomník Jána Hollého), Predurčenie (Hollého pomník II). Akoby obaja boli ponad čas v intímnom súzvu. Na posilnenie tohto súladu autorka dokonca používa vlastný typ strofy – venčekový, kde osem veršov je vzájomne prepletených dvoma rýmami a späťmi sponou prvého a posledného dvojveršia. V básňach sa profesorka Fordinálová delí s nami aj so svojimi skúsenosťami na ceste životom a s úsilím pozdvihnúť srdce a myseľ k Stvoriteľovi. Platformu na vyjadrenie svojho vnútra nachádza aj v obrazoch Záhoria, trebárs v básňach Búre a Skalické oberačky. Krása prírody a života, ktorú azda nestihla perom zachytiť poetka za jemného našepkávania barda spod Mliča, fotografiami záhorskej prírody citlivo a na vysokej umeleckej úrovni dopĺňajú pracovníci Záhorskeho múzea v Skalici. Všetci spolu postavili večný pamätník Hollému, kráse prírody a dôstojnosti plnohodnotného života.

Jana JUDINOVÁ

MEDAILÓN

Bola to šťastná chvíľa, keď sa Lasica a Satinský stretli na pôde Vysokej školy múzických umení a zistili, že sú jednej krvnej skupiny – rh faktor – vtip. Tito dvaja mladíci zaujali moderným humorom, s aktuálnymi témami, ich skeče mali spoločenský osten, pripomínali skôr (nezveličujem) Voskovca s Werichom, ak sa henti dvaja klasici vôbec môžu s niekým porovnávať. Istotne, zaviati priaznivé vetry šesťdesiatych rokov, bez nich by ich nebolo alebo by si robili žartíky v škole medzi prednáškami.

Verte-neverte: Lasica má osemdesiat

Dvojica rýchlo vstúpila do povedomia ako kabaretiéri, získali si všeobecnú obľubu – natoľko, že s ústrkami, ale predsa prežili aj obdobia tzv. konsolidácie po vstupe cudzích vojsk do Československa. Milan Lasica vyštudoval dramaturgiu malých javiskových foriem na VŠMU, s Julom Satinským začali vystupovať v niekdajšej Tatra-revue, po absolvovaní školy v roku 1967 bol dramaturg v STV, ale priťažlivosť divadla zvíťazila: od roka 1967 sa stal členom Divadla na korze. Ostrý čas „konsolidácie“ mu pomohlo prežiť divadlo Večerní Brno, v roku 1973 sa stal aj so Satinským členmi operety Novej scény, a hoci šlo o operetu, ani tam nemali pokoj. Až v čase únavy tzv. konsolidácie, v roku 1982, mohli nastúpiť do štúdia S ako kabaretná dvojica. Približne dovtedy bola jeho manželkou populárna speváčka Zora Kolínska, po rozvoze si vzal herečku Magdu Vášáryovú, s ktorou má dve deti. Okrem kabaretnej dvojice s Julom Satinským, v čom sa obaja zapísali naveky do slovenských divadelných dejín, vynikol aj ako šansonier najmä starých evergrinov, autor textov piesní. Predčasné úmrtie Jula Satinského pretrhlo, žiaľ, ich dômyselné dialógy. Lasica sa venoval vedeniu Divadla S, niekoľkým pravidelným televíznym reláciám, v ktorých hrá humor prim, často je aj porotcom súťaží alebo hosťom – osobnosťou zábavných televíznych vysielaní. Vek zatiaľ, vďaka bohu, na tom nebadáť. Nech to tak potrvá čo najdlhšie!

(jč)

Foto: TASR

HUMORESKA

Boli časy, keď s príchodom zimy sa detičky tešili na svätého Mikuláša a leštili topánky. Prichádzal s kádrovčkami – čertom a anjelom, ktorí pripomenuli detičkám všetky lotrovinky spáchané cez rok. V topánkach na okne sa ráno objavili čokoládky, ovocie, nikdy nie sľubované uhlie a varecha pre zlé deti. Romantika... S príchodom socializmu Mikuláš stratil svoju svätosť a zmenil sa na ďalšieho rozdávača – Deda Mráza. Mierne pedofilne ladený bradáč s krehkou Snehulienkou prichádzal z Čukotky. Na saniach ťahaných štvorzáprahom sobov. Nezištné rozdával darčeky, aj keď je otázne, kde ich na Čukotke v období budo-

vania komunizmu zohnal. Svoj boj však na Slovensku definitívne prehral s príchodom kapitalizmu. Vrátil sa na Ďaleký východ a svoje miesto uvoľnil spomínanému starému

dého roka. Keď neobťažuje on, obťažujú jeho domáce zvieratá – soby, losy alebo čo to je. Vrcholom obťažovania a nevkusu bol istý obchodný reťazec, ktorý svojich zamestnancov vo

verzita v USA – Yaleova univerzita, prestala vyučovať dejiny výtvarného umenia. S dôvodom sa dá len súhlasiť – je to veľmi biela téma. Väčšina významných umelcov boli muži, bieli

dôvodov katedru kvantovej fyziky, biochémie, jadrového inžinierstva... Je nádej, že katedra dejín literatúry prežije. Vďaka Rusku, keďže Puškin bol pravnikom černocho cára Petra Veľkého. Vianočnú „kultúru“ z Ameriky sme prevzali v relatívne krátkom čase. Dá sa predpokladať, že prevziať metódy Yaleovej univerzity tiež nebude dlho trvať. Zrušíme všetky technické univerzity, na humanitných zostane pár etnologických pracovísk a Účelové zariadenie STU v Gabčíkove. Úspory v rozpočte ministerstva školstva budú obrovské. Peniažky sa zídu. Finančník a dobrodej Soros ide vraziť miliardu dolárov do progresívneho školstva na celom svete. Prídame sa aj my. Nech je aj naša nová generácia progresívne osvietená.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Miliardárov príspevok progresívnemu školstvu

pánovi s červeným nosom s poetickým menom Santa, Santa Claus a podobne. Klauska sme si po prevrate tiež zažili a spomienky na neho sú jemne rozpačité. Taký červený nos sa neziskava zo šoférovania kamiónov s nealkoholickými nápojmi z Ameriky. Jeho správanie je čistý stalking, po slovensky trestný čin nebezpečného prenasledovania podľa § 360a ods. 1 Tr. zák. od októbra do konca kaž-

vianočnom období ozdobil korunkami na hlavu v podobe sobich parožkov. Zjavná dôchodkyňa, vypomáhajúca v pokladni za pár euro, na šedinách červenobiele parožky, všadeprítomná otravná melódia amerických kolied. Mediá starému pánovi síce vytvorili obrovský priestor v televíziách a vo filmoch, ďaleko to, chvalabohu, starý pán nedotiahne. Má smolu, je beloch a muž. Druhá najvýznamnejšia uni-

muži a Európania k tomu. Da Vinci, Tizian, Rembrandt, Picasso, Repin, Benka. To sa nenosi a blíží sa to k nám. Istý muž v Nemecku dostal pokutu kvôli inzerátu, v ktorom ponúkal byť na prenájom len Nemcom. Autobusár dostal výpoveď pre reklamný nápis. Na boku autobusu mal nápis – tento autobus šoféruje Nemeck. Dá sa očakávať, že univerzita v dohľadnom čase zruší z rovnakých

ČRTA

Obdivuhodný vedec spod Stromiša

Mohli by sme mu dať prívlastok „matematik z Gemera“ a boli by sme presní. Narodil sa v doline rieky Slanej, strávil tam roky detstva i ranej mladosti, tu absolvoval ľudovú školu i rožňavské gymnázium... a spod Stromiša odchádzal za štúdiami do sveta. Rodnému kraju sa nikdy nesprenveril, práve naopak. Miestom večného odpočinku Jura Hronca sa stalo rodné Gočovo. Akademik Jur Hronec (1881 – 1959), matematik svetového formátu, vedec, pedagóg, predseda Matice slovenskej i Slovenského národného múzea, kultúrny činník, zakladateľ a spoluorganizátor piatich slovenských vysokých škôl, zomrel prvého decembra presne pred šesťdesiatimi rokmi v Bratislave.

V rodisku Jura Hronca, v severogemerskej obci Gočovo, sa v sobotu 7. decembra stretla početná skupina jeho rodákov, obdivovateľov, nasledovníkov a pokračovateľov jeho diela, kultúrna verejnosť, aby si v slávnostnej a zároveň pietnej atmosfére pripomenuli nielen životné peripetie Jura Hronca, ale najmä jeho obdivuhodné dielo, ktoré ani po mnohých rokoch neupadá do zabudnutia. Pozoruhodné sa stali i reminiscencie na Hronca ako na jedného z mnohých predkov – Gočovánov. Nikdy sa nevzdal spolupatričnosti s komunitou, z ktorej pochádzal, a o to radšej sa medzi svojich rodných vracal.

Slávnostné popoludnie sa nieslo v znamení stretnutia hostí i domácich na miestnom cintoríne. Spomienkové kytice na jeho hrob položili predstavitelia Matice slovenskej, predseda MS Marián Gešper, krajská predsedníčka MS Zlatica Halková, starosta Gočova Milan Mlynár, zástupcovia nadácie Novohradská pri Gymnázii Jura Hronca z Bratislavy, predstavitelia MO MS z Rožňavy a okolitých obcí, domáci Gočovania.

Gočovský kultúrny dom sa stal dejiskom spomienkovej slávnosti na počesť človeka, ktorý Gočovo preslávil. Symbolicky sa mu za to odmenila miestna folklórna skupina Gočován, cirkevný spevokol pri cirkevnom zbere ECAV, odznela prednáška Kristíny Pakesovej, ktorá tentoraz vyzdvihla najmä pedagogické smerovania akademika Jura Hronca. Na svojho predka sa rád rozpačoval i jeho prasnovec prof. Ondrej Hronec, ktorý so slávnym strýkom trávil interresantné časy nielen v detstve, ale najmä počas študentských rokov. Pripomenul sa aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý vyzdvihol jeho prínos v matičnej práci, najmä v oblasti vedeckého zmysľania, ako aj predsedu Matice slovenskej v rokoch 1945 – 1954.

Vyvrcholením slávnostného spomienkového podujatia boli v nedeľu 8. decembra služby Božie v evanjelickom a. v. kostole v Gočove. Prítomným krásne zaspievala vokálna skupina 4G pod vedením Ivana Nemčoka a s výstižnou kázňou sa prihovorila zborová farárka Martina Gdovinová. Príležitosť pozdraviť rodákov a vzácných hostí si nenechal ujsť ani prof. Ondrej Hronec.

Daniela HRONCOVÁ-FAKLOVÁ

Rektorom prvej slovenskej vysokej školy technickej bol predseda Matice slovenskej Jur HRONEC zanechal nezmazateľné posolstvá

Lukáš KRAJČÍR, Slovenský historický ústav Matice slovenskej

Minulý rok, presnejšie prvého decembra, sme si pripomenuli šesťdesiate výročie úmrtia Jura HRONCA (1881 – 1959), významného matematika, pedagóga, ale aj zakladajúceho člena a predsedu Matice slovenskej v rokoch 1945 – 1954. Je to vhodná príležitosť poukázať na jeho myšlienky o vzdelávaní a mieste v rozvoji slovenského školstva počas prvej Československej republiky.

Jur Hronec je exemplárny príklad intelektuála, ktorý napriek začiatčným existenčným ťažkostiam, no vďaka pevnej viere, odhodlaniu, pracovným a morálnym zásadám prežil zmysluplný život s nezmazateľnými posolstvami pre dnešnú generáciu. Narodil sa totiž v chudobnej maloroľníckej rodine, s ktorou bola úzko spojená vzájomná furmanská výpomoc v každodennom boji o chlieb. Už v dvadsiatich rokoch sa stal sirotou, odkázaný len na pomoc súrodencov a seba samého. Jeho študijné nadanie si však všimol učiteľ na evanjelickej ľudovej škole a aj na jeho podnet odišiel študovať na evanjelické gymnázium do Rožňavy.

■ ZÁĽUBA V ŠTÚDIU

Čoraz viac ho zaujímala matematika, preto sa rozhodol spojiť svoju záľubu so štúdiom. Medzi rokmi 1902 – 1923 študoval fyziku a matematiku na univerzite v Kluži, vzdelanie si doplnil aj na uznávaných západoeurópskych univerzitách v Göttingene, Berlíne, Giessene, ale aj na parížskej Sorbonne a pražskej Karlovej univerzite. V roku 1913 mu dokonca ponúkali miesto pedagóga na Univerzite v Springfiede v Spojených štátoch amerických.

Vďaka špičkovému študijnému zázemiu sa čoskoro z neho vyprofiloval uznávaný matematický teoretik a pedagóg, autor dvadsiatich štyroch samostatných vedeckých prác z matematiky, písaných aj vo francúzskom, v nemeckom, maďarskom a ruskom jazyku, a vôbec prvých slovenských vysokoškolských učebníc matematiky.

Ako stredoškolský pedagóg v Kežmarku sa usiloval popri vyučovacích povinnostiach ujasniť aj výchovno-vzdelávacie procesy pri formovaní mládeže. Hroncova odborná publikácia Vyučovanie a vyučovacia osobnosť z roku 1923, za ktorú získal aj československú štátnu cenu a finančnú odmenu od Ministerstva školstva a národnej osvety, výrazne prispela k lepšiemu vnímaniu pedagogickej praxe. Je pozoruhodným sociologickým a psychologickým rozborom idey vzdelávania. Nie nadarmo, veď práca bola zosobením humanistických a demokratických hodnôt nielen prezidenta, ale tiež učiteľa Tomáša Garrigua Masaryka.

V jednej z kapitol totiž jasne podotkol, že „v každom žiakovi má byť vychovávaná osobnosť ľudská, humanitná, ktorá svoju silu venuje prospechu a dobru celého národa, celého človečenstva“. V nadväznosti na to hovoril, že vyučovanie má disponovať vlasteneckým nádychom a pestovaním lásky k štátu a národu, no pritom „vlastenecké vyučovanie musí sa shodovať i s vyučovaním všeľudským, humanitným ... má pôsobiť v takom smere, aby národy odstránili staré hate a hranice, ktoré ich oddeľovali, a nestavali nové, ktoré by mohli opäť spôsobiť ich zrážky“. V čase upevňovania talianskeho fašizmu tak Jur Hronec jasne diferencoval zdravé vlastenecké ctenie, ktoré si ctí špecifické vlastnosti okolitých národov, od extrémistických foriem založených na nenávisti „k tým druhým“.

Jeho definície mentálno-teritoriálnych priestorov so špecifickými vyučovacími systémami mu umožnili vsadiť slovenský do československého a ten do európskeho humanistického vzdelávacieho prostredia. V práci navyše poukazoval, že pri vyučovaní pôsobi na žiakov individualita vyučujúceho, a to s jeho kladnými i negatívnymi vlastnosťami. Uviedol aj stále aktuálne trendy vo vyučovacích procesoch, keď nabádal učiteľov vzbudzovať v žiakoch kreativitu a racionálne premýšľanie. Prítom jasne podotkol, citujúc myšlienku pre-

zidenta Masaryka, že je mylné si myslieť, ak „mládenec má diplom, je už i súci, schopný a spôsobilý vyučovať, hoci spôsobilosť a diplom nie sú totožné“.

■ OSOBNOSŤ UČITEĽA

Na tieto úvahy nadviazal v diele Učiteľova osobnosť z roka 1926, ktoré bolo praktickou príručkou pre českých a slovenských učiteľov na vzdelanostne, do prevratu, zanedbávanom Slovensku. Sú v nej obsiahnuté viaceré podnety o spôsobe výkladu učebnej látky, empatického prístupu k žiakovi, ale aj toho, že „učiteľ sa musí stále vzdelávať. Masaryk hovorí: Učiteľ neznamená jen učit, ale i učit se.“ Podľa neho tak nestačil len poprevratový idealizmus

Po skvelom slovenskom vedcovi a matematikovi je v našom hlavnom meste pomenovaný aj jeden z najväčších vysokoškolských internátov.

Akademik Jur HRONEC vykonával pre rozvoj slovenského školstva nesmierne veľa, ale rovnako sa zapísal aj do dejín Matice slovenskej – ako jej predseda a iniciátor vzniku prírodovedného a technického odboru.

učiteľov a ich chuť do práce, ale treba aj racionálne, konštruktívne uvažovať a najmä nezlenivieť, lebo zlenievajú aj žiaci.

Skritizoval však i vonkajšie podnety, teda stranícku a protekčnú chobotnicu, ktorej chápaldá siahali do pedagogického prostredia. Hronec upozorňoval, že štát, spoločnosť a národ majú stáť na charakterných, permanentne sa vzdelávajúcich učiteľoch: „Štát sa má postarať o to, aby z povahy učiteľa nechýbala spoľahlivosť, vôľa a vynikajúci charakter. Tým vplyvame i na budúcnosť štátu a spoločnosti, lebo mládež je budúcnosťou ... a potom sa nám nebude treba báť ducha maďarského ani germánskeho.“ Nadčasové posolstvo, hodné nasledovania aj v súčasných pohnutých časoch strácania dôvery v slovenskú štátnosť a jej občiansko-demokratickú spoločnosť.

■ POTREBA ŠKOLSTVA

Hronec bol síce úzko spätý s českým prostredím, keďže v dvadsiatich rokoch vyučoval na

Jiráskovom gymnázii v Prahe a Českom vysokom učení technickom v Brne, no vždy si bol vedomý svojej slovenskej identity a aj v českom prostredí vyučoval v slovenskom jazyku. Čoraz viac si všimol slovenské školstvo, ktoré nebolo za prvej republiky ani štruktúrne, ani kvantitatívne dobudované. Uvedomoval si, že treba v dohľadnom čase dotvoriť najmä technické a prírodné vedy. Spolu so stavebným inžinierom a pedagógom Michalom Ursínom sa usiloval o tom presviedčať politikov, odborníkov i širokú verejnosť.

slovenský priemysel v intenciách aktuálnych európskych trendov. Aby tak Slovensko disponovalo kvalifikovanými pracovníkmi, ktorí by riešili slovenské prírodné bohatstvo po vedeckej a praktickej stránke využiteľnosti. Správne pritom chápal, že práve priemysel je hybnou silou hospodárskeho napredovania krajiny.

■ PRÍNOS MATICE

Ako podporný krok privítal obnovenie prírodovedeckého a technického odboru na pôde Matice slovenskej, no v dohľadnom čase požadoval predovšetkým zriadenie stredných škôl a vysokoškolských odborov – stavebníctvo, strojnictvo, chémia, lesníctvo a poľnohospodárstvo. Hronec pritom navrhoval nielen utvárať nové školy, ale niektoré aj presunúť z českých krajín na Slovensko. Docielilo by sa tým rovnomerné a celoplošné rozdelenie technického a prírodovedného štúdia na všetky regióny republiky.

Na jar 1936 bol iniciátorom a následne predsedom Akcie za vybudovanie slovenských vysokých škôl, na jeseň 1936 predseda Akčného výboru pre vybudovanie vysokej technickej školy na Slovensku. Zadosťučinením týchto snáh bolo parlamentné prijatie Zákona č. 170 Zb. z. z 25. júna 1937, ktorým bola zriadená Štátna vysoká škola technická Dr. Milana Rastislava Štefánika v Košiciach. Pod zákonom boli podpísaní Edvard Beneš, Milan Hodža a Emil Franke. Počnúc rokom 1938/1939 začalo sa na jej pôde prvé vyučovanie a práve Hronec bol na ustanovujúcej schôdzi profesorského zboru zaslúžene zvolený za jej prvého rektora.

■ ÚPRIMNÝ NÁRODOVEC

Vždy, ako sa na vzdelaného intelektuála patrilo, argumentoval vecne, objektívne a bez emotívnej predpojatosti voči českému národu a jeho elitám. Pripúšťal niektoré politické zlyhania českých politikov, no vždy vedel túto kritiku vyvážiť aj ich pozitívnymi krokmi. Podľa Hronca „vzkrieseniu literárnej slovenčiny môžeme ďakovať, že Slovensko ako hmotné stelesnenie, pripojené k Československej republike, znovu žije, znovu jestvuje“, pričom práve „slovenská veda a kultúra mohla a môže sa rozvíjať po prevrate len v slobodnej Československej republike“.

Pritom už od mladíckych čias sa ideovo a prozápadne vymedzoval, čo dokladajú nielen jeho študijné pobyty v západnej Európe, ale aj jeho konštatovanie, že „chceme, aby slovenské vysoké školy stáli na úrovni západoeurópskych“. To sa pritom nijako nepriečilo jeho úprimnému slovenskému národnému cteniu, za ktoré sa nehanbil a vždy ho vedel podporiť aj v súradniciach matičných aktivít: „V boji o vydobytie národných a hmotných záujmov s radosťou som vítal smelé podujatie Matice slovenskej v Rožňave, keď začala vydávať slovenský týždenník Šafárikov kraj.“

Aj súčasní matičiari môžu byť právom hrdí, že na čele Matice slovenskej stál kedysi rektor prvej slovenskej vysokej školy technickej, ktorý napísal prvé vysokoškolské učebnice matematiky. Jeho vedecké, organizačné, pedagogické a publicistické aktivity výrazne pomohli pri dobudovaní slovenského vysokého školstva v medzivojnovom, vojnovom i povojnovom období. Aj vďaka tomu sú nositeľmi jeho mena viaceré ulice, stredná škola a vysokoškolský internát. Dielo Jura Hronca s výrazným humanistickým podtónom tak ostáva nasledovateľným príkladom pre ďalšie generácie.

Výročné stretnutie a rokovanie matičíarov v Majcichove Palárikov príklad nabáda a inšpiruje

Text a foto: Libuša KLUČKOVÁ

V minulých dňoch sa v Majcichove konalo výročné rokovanie Miestneho odboru Matice slovenskej. Tunajšiu matičnú organizáciu od roka 1995 viedol A. Kalivoda, ale na jej aktivitách má značný podiel aj riaditeľ ZŠ PaedDr. PhDr. M. Bodis, ktorý sa spolupodieľal aj na nedávnej slávnostnej spomienke na Jána Palárika, pochovaného na miestnom cintoríne.

Ján Palárik sa dostal 23. novembra 1862 ako administrátor do Majcichova a stal sa majcichovským farárom. Toto pôsobisko bolo jeho posledným. Jedným z dôvodov, prečo grófk, príslušníka rodu, ktorému až do roka 1817 Majcichov patril, intervenovala v cirkevných kruhoch, boli Palárikove intelektuálne a jazykové schopnosti (plynule ovládal latinčinu, gréčtinu, maďarčinu, nemčinu, ruštinu, poľštinu a francúzštinu). Okrem kňazstva bola významná Palárikova literárna, publicistická, organizačná a vzdelávacia činnosť. Do povedomia sa dostal najmä ako významný autor divadelných hier. Stal sa jedným zo zakladateľov modernej slovenskej drámy a priekopníkom divadla a divadelníctva na Slovensku. Pôsobenie veľkého národovca a obľú-

V Majcichove majú Jána Palárika v úcte – aj na nedávnom výročnom rokovaní matičíarov v obci zazneli informácie o pripravovanej súťaži Životnou cestou Palárika.

beného kňaza v Majcichove pripomína niekoľko pamiatok. Je to najmä pamätná izba, zriadená pri príležitosti storočnice Palárikovho úmrtia pôvodne v budove niekdajšieho notárskeho úradu (od roka 2005 je umiestnená v obecnom kultúrnom dome). Na bočnom múre dnešnej fary je od roka 1993 zásluhou Matice

slovenskej osadená pamätná tabuľa, pripomínajúca pôsobenie Jána Palárika v obci. V záhrade pri kostole stojí na mramorovom podstavci bronzová busta Jána Palárika, dielo Fraňa Štefunku, rodáka z neďalekých Vlčkovíc. V rodisku, ako aj mestách a obciach, v ktorých prežil čas svojho života Ján Palárik, si ho pripo-

minajú sochami a pamätnými doskami. Literárnou, ako aj publicistickou činnosťou významne prispel k pozdvihnutiu slovenskej kultúry 19. storočia, ktorá sa stala dôležitým prvkom procesu národného sebauvedomovania Slovákov v období Bachovho absolutizmu.

Na výročnom matičnom zhromaždení sa zúčastnil predseda DV MS JUDr. Štefan Martinkovič a predsedníčka Krajskej rady MS Trnavského kraja PhDr. Libuša Klučková. Novým predsedom MO MS sa stal Marián Zaťko, člen obecného zastupiteľstva. Na matičnom stretnutí sa stretli zakladajúci členovia MO MS z roka 1991, prvý predseda A. Kalivoda, ktorý zakladal MO MS v Majcichove si zaspomínal na prvé kroky a začiatky matičnej činnosti. Riaditeľ školy M. Bodis oboznámil prítomných matičíarov s pripravovanou súťažou Životnou cestou Palárika. Vyhlavosateľom súťaže bude Matica slovenská v Martine a ZŠ Jána Palárika v Majcichove. S plánom matičných aktivít MO MS v Majcichove oboznámil prítomných nový predseda MO MS M. Zaťko. V diskusii si najmä starší matičíari zaspomínali na prvé aktivity MS v Majcichove, na vytvorenie Pamätnej izby J. Palárika a tiež sa zapojili do prípravy budúcich plánov MO MS v Majcichove.

Storočnica zanieteneho folkloristu a choreografa

Jozef SLIACKY – Foto: archív autora

Pred sto rokmi, 4. februára 1920, sa narodil choreograf Cyril ZÁLEŠÁK. Jeho pôsobenie sa spája najmä s vysokoškolským folklórnym súborom Technik. Výraznú stopu zanechal aj v Matici slovenskej.

Aj keď sa Cyril ZÁLEŠÁK narodil na Hodonínsku, stal sa skutočným slovenským tradicionalistom a propagátorom slovenskej ľudovej kultúry.

Rodiskom zanieteneho folkloristu, choreografa, scenáristu, pedagóga Cyrila Zálešáka je dedina Kuželov na Hodonínsku. Jej obyvatelia si udržiavajú stáročnú tradíciu a kto do nej zavíta, nemôže obísť veterný mlyn, ktorý má dedina v erbe i na obecnej vľajke.

MEMORIÁL

Začal študovať na Masarykovej univerzite v Brne, ale po jej násilnom zatvorení prišiel do Bratislavy, kde vyštudoval geografiu a telesnú výchovu. Tento odbor si vybral aj preto, že bol zdatný atlét, ktorý vynikal najmä v skoku o žrdi. Samozrejme, fyzickú si vyžaduje i tanec, a ten mal mladík vo veľkej obľube. Predovšetkým verbunk, ktorý si priniesol z rodiska. Po štúdiách zostal v Bratislave, kde sa dostal k výskumu tradičnej

ľudovej kultúry. Financoval ho vtedajšie Poverenie školstva a kultúry. Výsledkom boli publikácie Horňácky odzemok a verbuňk (1950) a Pohronské tance (1953). Tieto práce mu otvorili dvere do Matice slovenskej, kde založil Ústredie národopisných a tanečných ochotníckych skupín, Poradný zbor pre národopisné skupiny i Šatnicu krojov, na ktorú sa obracali folklórne skupiny z celého Slovenska. Po zriadení Osvetového ústavu sa vrátil do Bratislavy.

Okrem spomenutých prác je Cyril Zálešák autorom ďalších článkov, publikácií a zborníkov. Medzi nimi vynikajú knihy Ľudové tance na Slovensku a Folklórne hnutie na Slovensku. Bol pravidelným a vítaným hosťom na seminároch, školeniach a sympóziách a pomáhal koncipovať program folklórnych festivalov, najmä vo Východnej a Strážnici, kde predsedal programovým radám.

Cyril Zálešák bol však najmä choreografom. Jeho pôsobenie sa spája predovšetkým s vysokoškolským súborom Technik, ktorý viedol dve desaťročia.

Folklorista Cyril Zálešák zomrel v Bratislave 16. apríla 2013.

Ekumenický týždeň modlitieb za jednotu kresťanov Spoločne v kostole aj za stolom

Text a foto: Lubomír ŽILA

Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov podporili aj evanjelici v Príbovcach. Pojem ekumena – „spoločný dom“ – tu nie je neznámy. Občianske združenie Nádej človeka, Rímskokatolícka cirkev – farnosť Valča, Cirkevný zbor ECAV Príbovce a obec Príbovce

organizujú kultúrno-ekumenické stretnutia, ktoré podporujú aktivity posilujúce súdržnosť a spolupatričnosť ľudí rôzneho náboženstva v obci už od roka 2006. V posledných rokoch sa k nim pridáva aj ekumenický týždeň modlitieb, organizo-

vaný v spolupráci s rímskokatolíckou cirkvou – farnosť Turčiansky Peter. Spoločné modlitby sa uskutočnili v sobotu 25. 1. 2020 v katolíckom farskom Kostole sv. Petra a potom v pondelok 27. 1. 2020 v evanjelickom kostole v Príbovcach.

Veriaci počas spoločnej modlitby zanechali teologické rozdiely v učení jednotlivých cirkví a spoločne sa modlili za jednotu kresťanov. Nakoniec sa všetci spoločne zišli za jedným stolom pri malom posedení a príjemných rozhovoroch.

MATIČNÉ DEPEŠE

Matičíari plesali

Melódie valčíka otvorili tridsiaty ročník plesu MO MS v Rimavskej Sobote. V priestoroch hotela Tatra sa 17. januára 2020 konal tradičný Matičný ples, ktorým matičíari otvorili v meste plesovú sezónu. Do tanca vyhrávala hudobná skupina Fair play. Na parkete sa tancujúci vyzvíjali pri známych pesničkách z Repete. Veľkú časť večera vyplnili krásne slovenské ľudové piesne v rôznych úpravách. Nechýbala ani tom-bola a pekné a hodnotné ceny

Motulkova storočnica

V priestoroch Spišskej knižnice v Spišskej Novej Vsi si 20. januára 2020 prišlo pripomenúť vyše päťdesiat poslucháčov odkaz a literárne dielo Jána Motulka. Podujatie pri storočnici autora zorganizoval MO MS prostredníctvom Mgr. Jolany Prochotskej. Videoprezentáciu pripravila Mgr. Dagmar Krajňáková so sprievodným slovom Janky Dubajovej, pracovníčky Spišskej knižnice. Hudba, ktorú autor počúval a mal rád, navodila krásnu atmosféru, ktorá sa spolu s prednesenou poéziou hlboko dotýkala prítomných poslucháčov.

Ochrana identity

Občianske združenie Pan-slovenská únia usporiada 8. februára v čase od 9. do 13.30 hodiny v Dome kultúry v Trnave na Trojičnom námestí 10 v poradí už deviatu konferenciu, tentoraz na tému Ochrana slovenskej identity. Organizátori túto tému zvolili preto, lebo sa domnievajú, že pozitívnu budúcnosť Európy možno vnímať len ako súbor mnohorakosti identít národných štátov. Nie je možné rozhodnutiami Európskej únie potláčať, resp. rušiť identity národných štátov a snažiť sa vytvoriť „akúsi jednotnú identitu Európskej únie“.

Slovenskí maliari z Ukrajiny

Zaujímavé podujatie pripravuje Galéria slovenského rozhlasu na Mýtnej ulici v Bratislave, kde bude od 4. februára do 6. marca inštalovaná výstava Slovenskí maliari z Ukrajiny. Na tejto výberovej výstave sa predstavia členovia agilného Spolku slovenských umelcov Zakarpatskej Ukrajiny aj Zakarpatskej organizácie výtvarných umelcov Ukrajiny. Medzi štyrmi desiatkami tvorcov sú priami pokračovatelia preslávenej „zakarpatskej školy“ – národní umelci V. Mykyta, E. Prichodko, V. Skakandj, viaceri zaslúžili umelci aj tvorcovia, ktorí čerpajú z najnovších podnetov a konceptov moderného umenia. Jedným z organizátorov výstavy je aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Pripravuje Emil SEMANCO

2. Záhorácky festival

ľudovej piesne
9. februára 2020 o 15. hodine
v Spoločenskom dome v Záhorskej Bystrici, Námestie Rodiny 1

Na podporu kultúrneho dedičstva vstupné dobrovoľné

Program

- Úvodné slovo
- Oľga Baričičová a kamaráti – Holíč
- Spevácky zbor Bystričan - Záhorská Bystrica
- Záhorské trio - Záhorská Bystrica
- Zuzana Brezánska Rybník (Tekov)
- Ženská spevácka skupina Lóza - Lozorno
- Folklórna skupina Lanšper (mužský spevokol) - Závod
- Priatelia folklóru pri speve a muzike

Počas festivalu hrá cimbalová kapela Ľudovka z Bratislavy

OČAMI MATIČIARA

Matica slovenská, verná ideálom svojich predchodcov, v roku 2019 systematicky pripomínala súčasným generáciám význam udalostí a prínos osobností, ktoré sa v priebehu 19. a 20. storočia zaslúžili o našu súčasnosť.

Identita – náš obraz

Titulný článok SNN č. 1/2020 nás orientuje na prípravu aktivít roka 2020, vyhláseného za Rok slovenskej národnej identity s dôrazom na obohatenie národného vedomia mládeže. Zvolená tematika poskytuje príležitosť s hlbokou úctou vyjadriť uznanie a poďakovanie našim predkom za zachovanie našej identity.

Často sa stretávame s pripomenutím, že značná časť Slovákov, najmä na národnostne zmiešanom území, nemá dostatočné znalosti o dejinách našich predkov, a tým aj o našej identite. Na ospravedlnenie takého stavu by sme mohli uviesť dlhodobú absenciu vlastnej štátnosti a s tým súvisiace často aj drastické politicko-ekonomické a spoločenské tlaky na Slovákov. Žiaľ, takéto tlaky pretrvávajú aj dnes v dvadsiatom ôsmom roku existencie samostatnej a suverénnej Slovenskej republiky. Slovenská rodina či menšina v obci s väčšinou maďarským obyvateľstvom vo svojej vlasti existuje v menšinovom postavení.

Na tomto mieste nie je dostatok priestoru na opisanie mnohých ďalších anomálií. Aktuálna je však otázka, ako plní škola svoju úlohu v oblasti výchovy mladých ľudí k vlastenectvu. Doterajšie výsledky nie sú priaznivé, pretože ani učebné texty dejepisu neposkytujú ucelený obraz o Slovákoch a ich histórii. Zrejme pri riešení naliehavých politických, ekonomických, spoločenských a iných problémov, ako aj integračných procesov spoločnosti vo výchove k vlastenectvu sa dostávame najďalej do 19. a 20. storočia. Takýto trend môžeme pozorovať aj v médiách. Žiaľ, málo je tiež autorov, ktorí poskytujú ucelený a objektívny obraz o dejinách Slovákov pre laickú verejnosť. Uvedená problematika nie je jednoduchá. Jej riešenie môže byť úspešné len v koordinovanom a systematickom postupe príslušných kompetentných orgánov.

Ján MARKO,
MO MS v Nitre-Klokočine

Okresné kolá súťaže v prednese slovenských povestí Šaliansky Matko
Vynikajúce výkony aj účastnícke rekordy

Text a foto: Rastislav ZACHER a Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

Koncom januára sa uskutočnili ďalšie výberové okresné kolá súťaže v prednese slovenských povestí Šaliansky Matko. Ako informujú matiční organizátori a naši spolupracovníci, súťaž si za vyše štvrtstoročia trvania našla pevné miesto v prezentačných aktivitách jednotlivých škôl a je aj ozdobou činnosti Matice slovenskej medzi najmladšou generáciou.

Aj okresné kolá Šalianskeho Matka v Poprade a Spišskej Novej Vsi potvrdili stály záujem o túto vyše štvrtstoročnú súťaž v prednese slovenských povestí Jozefa Čigera Hronského.

Posolstvo Čingiza Ajmatova z knihy Deň dlhší ako ľudský vek: „Koleso času sa krúti čoraz rýchlejšie a rýchlejšie. Preto musíme posledné slovo povedať o sebe sami. Naši predkovia sa o to pokúsili v povestiach. Chceli potomkom dokázať, akí boli veľkí. A my teraz podľa toho posudzujeme ich ducha. Preto robím pre svojich dorastajúcich synov všetko, čo je v mojich silách. A keď dorastú, nech si nemyslia, že žili v bezduchuom kraji,“ zaznelo na úvod okresnej súťaže v prednese povestí v Poprade, ktoré sa uskutočnilo 22. januára 2020 v tamojšej Podtatranskej knižnici. Podujatie organizátori zasvätili aj Jozefovi Čigerovi Hronskému pri príležitosti šesťdesiateho výročia jeho smrti, keďže práve k jeho osobnosti sa viaže táto jedinečná súťaž. Vďaka jej zakladate-

lovi MUDr. Svetoslavovi Hikkelovi sa prednes povestí zakorenil a ujal v každom kraji nášho krásneho Slovenska ako niečo pravdivé, opodstatnené, ako súčasť nášho kultúrneho dedičstva. A školáci sa takto stávajú jeho pokračovateľmi.

Na dvadsiatom druhom ročníku súťažilo päťdesiatdva detí z podtatranského kraja. Prišli väčšinou v tradičných krojoch, čím zvýraznili príslušnosť k ľudovému odevu svojej obce, na čo sú patrične hrdé. Každým rokom sa zvyšuje úroveň prednesu aj výber povestí s ich posolstvom. Vďaka širokej ponuke kníh povestovej mapy a vďaka učiteľom, ich výberu a réžii je radosť sledovať jednotlivé vystúpenia. V I. kategórii si víťazstvo a postup do krajského kola odniesol Timotej Matolák zo SŠ Dominika Tatarku v Poprade, v II. kategórii

Nina Černajová zo SŠ Letná v Poprade a v III. kategórii Peter Šaling zo SŠ Mierová vo Svite.

Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi zorganizoval v poradí už dvadsiaty piaty ročník tejto súťaže. Na okresnom kole sa zúčastnil doteraz rekordný počet – až štyridsaťštyri prednášajúcich z devätnástich základných škôl, ktorí súťažili v troch kategóriách. Všetci porotcovia sa zhodli v názore, že si zvolili veľmi dobrý a pestrý výber ukážok a väčšina aj podala naozaj vynikajúci výkon. Víťazstvo v jednotlivých kategóriách si odniesli Emília Oravcová zo ZŠ s MŠ v Harichovciach, Ella Holečková zo ZŠ Ing. O. Kožucha 11 v Spišskej Novej Vsi a Júlia Kačenková zo ZŠ Komenského 3 v Smižanoch, ktoré postúpili do krajského kola, ktoré sa uskutoční v Košiciach.

Urážlivé transparenty, pokriky a posmešky v centre metropoly východu
Nenávistné Košice bez nenávisti

Pavol IČO – Foto: internet

Šestnásteho januára sa v Košiciach uskutočnil míting Ľudovej strany Naše Slovensko. Na Hlavnej ulici pri Dolnej bráne sa zišiel zástup sympatizantov Mariána Kotlebu, no prišiel aj oveľa početnejší dav jeho odporcov. Organizátori akcie pod názvom „Košice bez nenávisti!“ sľubovali mierový, tichý protest, ale realita bola iná...

Masa nesmierne „slušných“ a „progressívnych“ ľudí totiž skandovala rôzne urážlivé heslá a niesla transparenty ako „Hovno s makom Kotlebakom!“, „Keby mali Tatry riť, prišli by vás okadiť!“, „S nacizmom si potykať, môžem z výšky ošikať!“ Použili skratka slogany a posmešky dokonale odrážajúce mentálny svet individuí, medzi ktorými ste mohli nájsť trebárs mladých opilcov z miestnej komunity Klub, účastníkov pochodov „Za slušné Slovensko“, pravidelných návštevníkov košického knihkupectva Artforum (ktorí vám na počkanie, ako viem z vlastnej skúsenosti, roztrhajú preukaz člena Matice slovenskej alebo vysvetlia, prečo sa im hnuší všetko slovenské) či početnú masu Rómov, ktorí prišli na úkor svojho vzácného voľného času a nepochybne i celkom nezištne, podporiť „slušnosť“ a „pravú demokraciu“... Otvorene pritom priznávam, že ako poto-

mok partizánov v žiadnom prípade nie som podporovateľom milovníkov gardistických uniforiem, no s takýmto typom

FÓRUM ČITATEĽA

protestov jednoducho nemôže nijaký súdny človek súhlasiť. Prívrženci podujatia „Košice bez nenávisti!“ v podstate iba dokázali, že sú plní zloby, že namiesto dialógu a normálnej konfrontácie s hnutím LSNS sú schopní iba nadávok a agresie.

Takto iba nahrávajú kotlebovcov. To isté sa v podstate zopakovalo aj v Levoči...

Ako sa dalo čakať, väčšina mainstreamových médií sa postavila na stranu protestujúcich a celkom odignorovala obsah príhovorov sympatizantov a členov LSNS. Tí hovorili lo nezamestnanosti, predraženom nákupe amerických stíhačiek, o stále nevyriešenej rómskej otázke... , teda o problémoch, ktoré dlhodobo traumatizujú slovenskú spoločnosť a zároveň o témach, ktoré drvivá väčšina médií radšej zakrýva správami o údajných „tridsiatich rokoch slobody“.

Novinárom z našich takzvaných mienkotvorných médií sa však nemožno čudovať – takúto jednostrannosť predsa prezentujú i v prípade vraždy Jána Kuciaka, keď namiesto toho, aby sa zamysleli nad tým, kto sa mal postarať o bezpečnosť žurnalistu, zaoberajúceho sa háklivými témami, označujú len jediného vinníka.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.